

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
PSICHOLOGIJOS INSTITUTAS

GABRIELĖ PAULĖKAITĖ
TAIKOMOJI KRIMINALINĖ PSICHOLOGIJA
NUOLATINĖS MAGISTRANTŪROS STUDIJOS

PSICHOPATIJOS BRUOŽŲ IŠREIKŠTUMO, NEIGIAMŲ MINČIŲ IR ALKOHOLIO
VARTOJIMO SĄSAJOS SU SMURTO APRAIŠKOMIS ROMANTINIUOSE SANTYKIUOSE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė – dr. Aistė Bakaitytė-Bagdonė

Vilnius, 2026

TURINYS

SĄVOKŲ ŽODYNAS	4
PRATARMĖ	5
1. TEORINĖS PROBLEMOS ANALIZĖ.....	7
1.1. Psichopatijos samprata	7
1.2. Alkoholio vartojimo samprata.....	8
1.2.1. Alkoholio vartojimo ir psichopatijos sąsajos	10
1.3. Nuolat pasikartojančios neigiamos mintys.....	11
1.3.1. Nuolat pasikartojančių neigiamų minčių ir alkoholio vartojimo sąsajos	12
1.3.2. Nuolat pasikartojančios negatyvios mintys ir psichopatija	13
1.4. Smurtas romantiniuose santykiuose	14
1.4.1. Smurtas romantiniuose santykiuose ir psichopatijos bruožų išreikštumas	16
1.4.2. Smurtas romantiniuose santykiuose ir neigiamos mintys	17
1.4.3. Smurtas romantiniuose santykiuose ir alkoholio vartojimas.....	19
1.5. Tyrimo problema, tikslas, uždaviniai, hipotezės.....	20
2. TYRIMO METODIKA	23
2.1. Tiriamieji.....	23
2.2. Tyrimo instrumentai	23
2.2.1. AUDIT	23
2.2.2. Pasikartojančių neigiamų minčių klausimynas.....	24
2.2.3. TriPM-SF.....	24

2.2.4. Smurto romantiniuose santykiuose klausimynas.....	24
2.3. Tyrimo eiga	25
2.4. Tyrimo rezultatų apdorojimas ir statistinės analizės metodai	25
3. TYRIMO REZULTATAI.....	28
3.1. Aprašomoji statistika.....	28
3.2. Psichopatijos bruožų išreikštumas ir smurtas romantiniuose santykiuose.....	29
3.3. Nuolat pasikartojančių neigiamų minčių ryšys su psichopatijos bruožų išreikštumu ir smurtu romantiniuose santykiuose	30
3.4. Alkoholio vartojimo ryšys su psichopatijos bruožais ir smurtu romantiniuose santykiuose	33
3.5. Psichopatijos bruožų išreikštumas, nuolat pasikartojančios neigiamos mintys ir alkoholio vartojimas prognozuojant smurtą romantiniuose santykiuose.....	36
4. REZULTATŲ APTARIMAS.....	38
4.1. Tyrimo ribotumai ir gairės ateities tyrimams.....	41
5. IŠVADOS	43
6. REKOMENDACIJOS	44
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	46
SANTRAUKA	57
SUMMARY	58

SĄVOKŲ ŽODYNAS

Probleminis alkoholio vartojimas – alkoholio vartojimo modelis, kuriam būdingas kontrolės praradimas, tolerancijos didėjimas ir vartojimas nepaisant neigiamų pasekmių (Jellinek, 1960).

Nuolat pasikartojančios neigiamos mintys – nuolat pasikartojančios neigiamos mintys apibrėžiamos kaip besikartojančios mintys, kurių pagrindas – neigiami jausmai, kurie yra santykinai nekontroliuojami, vedantys prie bandymo įsitraukti į neigiamų problemų sprendimą, kurio rezultatas yra nežinomas (Borkovec ir kt., 1998).

Psichopatijos bruožai – asmenybės charakteristikos, apimančios paviršutinišką žavesį, empatijos stoką, kaltės nebuvimą, manipuliatyvumą ir antisocialų elgesį (Cleckley, 1988; Hare, 2008).

Smurto apraiškos romantiniuose santykiuose – remiantis Pasaulinės sveikatos organizacijos (PSO, 2021) pateiktu apibrėžimu, smurtas suprantamas kaip tyčinis prievartos arba jėgos taikymas ar grasinimas ją panaudoti prieš save, kitus asmenis ar jų grupes, dėl ko gali kilti fizinė ar psichologinė žala, sutrikti raida ar atsirasti kitų neigiamų pasekmių.

Fizinis smurtas – fizinis smurtas apibūdinamas kaip neteisėtas ir tyčinis fizinis poveikis, nukreiptas prieš asmenį be jo sutikimo, siekiant sukelti fizinį skausmą, žalą sveikatai, atimti laisvę, sukelti bejėgišką būseną ar kitas fizines kančias (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2020).

Seksualinis smurtas – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2020) apibrėžia seksualinį smurtą kaip situacijas, kai asmuo yra verčiamas dalyvauti nepageidaujamoje, pavojingoje arba žeminančio pobūdžio seksualinėje veikloje.

Ekonominis smurtas – ekonominis smurtas apima elgesį, kuriuo ribojama partnerio galimybė įgyti, naudoti ir kontroliuoti ekonominius išteklius, taip sukuriant priklausomybę ir galios disbalansą santykiuose (Stark, 2007).

Emocinis smurtas – emocinis arba psichologinis smurtas yra dar viena dažnai patiriama smurto forma. Pasak Stark (2007), šis smurtas dažnai pasireiškia nuolatinėmis tyčinio dominavimo taktikomis, kuriomis siekiama kontroliuoti aukos mintis, įsitikinimus ar elgesį ir (arba) bausti už bandymą priešintis smurtautojo valdymui.

Kontroliuojantis elgesys – nuoseklus strategijų rinkinys, skirtas dominuoti partnerį, reguliuoti jo kasdienį gyvenimą per izoliaciją, stebėjimą ir sprendimų kontrolę (Stark, 2007).

PRATARMĖ

Alkoholis – visuotinė priklausomybę sukelianti psichoaktyvi medžiaga, kuri veikia tiek visuomenę, tiek individą (Pasaulio sveikatos organizacija, 2023). Remiantis PSO statistika, alkoholis yra pagrindinė mirties priežastis tarp 18-39 metų amžiaus žmonių, atsakingas už beveik 15% visų mirties atvejų (Pasaulio sveikatos organizacija, 2023). Žalingas alkoholio vartojimas gali sukelti fizinę žalą, žalą aplinkiniams, alkoholio priklausomybę, o alkoholį vartojantys asmenys yra labiau linkę į psichikos ir elgesio sutrikimų vystymąsi (Pasaulio sveikatos organizacija, 2023).

Psichopatija, dažnai vadinama antisocialiu asmenybės sutrikimu, yra asmenybės sutrikimas, kuriam būdinga empatijos stoka, abejingumas socialinėms normoms ir kitų teisėms, neatsakingumas, gėdos jausmo trūkumas, egocentiškumas, negebėjimas mylėti, sumažėjęs emocinis atsakas (Patrick ir kt., 2009). Turintiems psichopatinį bruožų asmenims yra būdingas polinkis manipuliuoti, jie yra linkę į impulsyvumą, agresiją. Jiems sunku įkurti tikrus emocinius ryšius ir jie turi ribotą gebėjimą suprasti ir patirti emocijas patys (Burtāverde ir kt., 2016). Mariz su bendraautoriais (2022) teigia, kad tiek genetinis, tiek aplinkos poveikis prisideda prie šios asmenybės struktūros vystymosi. Vienas iš psichopatinės asmenybės bruožų – Įžūlumas (angl. *Boldness*) – jo sąsaja su alkoholio vartojimu nėra sulaukusi daug dėmesio mokslinėje bendruomenėje (Kramer, 2017), nors ryšys buvo nustatytas daugybe tyrimų (Kramer, 2017; Coffey ir kt., 2018; Bellot ir kt., 2022).

Nuolat pasikartojančios neigiamos mintys gali būti tiek psichopatijos ir piktnaudžiavimo alkoholiu priežastis, tiek ir padarinys (Devynck ir kt., 2019). Asmenys, turintys psichopatinį bruožų gali turėti iškreiptą pasaulio suvokimą ir kitus vertinti kaip paprastus subjektus, kuriuos galima išnaudoti savo naudai (Mariz ir kt. 2022). Toks iškraipytas mąstymo modelis, pasak autorių, gali sukelti pasikartojančias neigiamas mintis apie kitus bei sukelti nepasitikėjimą kitais asmenimis. Piktnaudžiavimas alkoholiu gali prisidėti prie neigiamų minčių vystymosi ar sustiprėjimo, nes alkoholis pradžioje vartojimo veikia kaip depresantas ir gali pabloginti esamas psichikos sveikatos problemas, tokias kaip nerimas ir depresija (Mollahmetoglu, 2022).

Psichopatijos, piktnaudžiavimo alkoholiu ir nuolat pasikartojančių neigiamų minčių derinys gali sukurti save stiprinantį ciklą. Asmenys, pasižymintys psichopatijos bruožais gali vartoti alkoholį kaip priemonę sumažinti emocinę tuštumą arba paslėpti savo empatijos stoką, kas veda prie didesnio piktnaudžiavimo alkoholiu (Monnery ir kt., 2023). Pasak autorių, tai savo ruožtu gali pastiprinti neigiamų mąstymo modelių vystymąsi, tampa sunkiau ištrūkti iš destruktivių elgesio modelių.

Be to, nuolat pasikartojančios neigiamos mintys gali palaikyti antisocialius psichopatijos polinkius, sustiprindamos norą manipuliuoti ir išnaudoti kitus (Sugiura ir kt., 2016). Piktnaudžiavimas

alkoholiu, žinomas dėl sprendimų priėmimo suvaržymo ir savikontrolės slopinimo, dar labiau sumažina slopinimus, galinčius vesti prie impulsyvių ir žalingų veiksmų, kurie sustiprina neigiamas mąstymo formas (Monnery ir kt., 2023).

Tyrimai atskleidžia, kad psichopatijos bruožai, neigiamos mintys ir alkoholio vartojimas kartu sudaro pavojingą smurto rizikos santykiuose derinį (Kosson, 2023). Dažnai emocinis smurtas tampa pirmuoju ženklu, kuris ilgainiui perauga į fizinį ar seksualinį smurtą (Okano ir kt., 2016). Asmenys, turintys ryškių psichopatijos bruožų, tokių kaip emocinis šaltumas ir manipuliatyvumas, žymiai dažniau tampa smurto romantiniuose santykiuose iniciatoriais. Tyrimai rodo, kad didesnis šių bruožų intensyvumas susijęs su fiziniu, psichologiniu ir seksualiniu smurtu (Kosson, 2023). Tokie santykiai dažnai sukelia aukoms rimtų psichologinių problemų, įskaitant potrauminio streso sutrikimą ir depresiją (Okano ir kt., 2016).

Taip pat tyrimai parodė, kad amžius ir lytis turi įtakos smurto pasireiškimui. Jaunimas dažniau patenka į situacijas, kuriose smurtą lemia alkoholio vartojimas ir socialinis spaudimas (Zhu ir kt., 2024; Devries ir kt., 2013).

Alkoholis dažnai veikia kaip veiksnys, skatinantis smurtą santykiuose, ypač kai asmenys turi psichopatinių polinkių. Alkoholio poveikis sumažina elgesio kontrolę ir padidina agresyvumą, todėl svarbu šį aspektą integruoti į smurto santykiuose tyrimus (Grant, 2016). Sisteminių tyrimų rezultatai rodo, kad alkoholio vartojimas dažnai susijęs su padidėjusia smurto rizika, nes sumažėja asmens savikontrolė ir didėja impulsyvumas. Tyrimuose rezultatai rodo, kad tokie veiksniai kaip bendras šeimos statusas, ankstyvosios vaikystės traumos ar partnerio alkoholio vartojimas taip pat turi įtakos smurto paplitimui (Devries ir kt., 2013; Zhu ir kt., 2024).

Šis tyrimas skirtas plačiau tyrinėti šių konstrukto sąveiką, kuri leistų geriau suprasti jų tarpusavio sąsajas.

1. TEORINĖS PROBLEMOS ANALIZĖ

1.1. Psichopatijos samprata

Empiriniuose tyrimuose (Frick, 2009, 2008; Frick, Ray, Thornton, Kahn, 2014; Frick, Viding, 2009; Frick, White, 2008; Pardini, Frick, 2013; Wolff, Ollendick, 2010) dažniausiai sutinkamas psichopatijos konstruktas kuris apima tarpasmenines (pvz., kitų žmonių išnaudojimas ar jų apgaudinėjimas, dirbtinis žavesys) emocines (pvz., empatijos stoka, emocinis šaltumas) ir elgesio (pvz., atsakomybės stoka, impulsyvumas) charakteristikas (Dhingra, Boduszek, 2013; Patrick, Fowles, Krueger, 2009).

Hare ir Neuman (2008), remdamiesi Cleckley (1988) išskirtais psichopatijos diagnostiniais kriterijais aprašė dviejų faktorių psichopatijos modelį. Naudojantis šiuo modeliu sukurtas Psichopatijos klausimynas (angl. *Psychopathy Checklist – Revised*, sutr. PCL-R) (Hare, Neuman, 2008) ilgą laiką dominavo kaip instrumentas, turintis geras psichometrinės charakteristikas (Andrews, Bonta, 2010). Tačiau kiti autoriai (Campbell ir kt., 2016; Cooke, Michie, Hart, 2006; Theodorakis, 2013) dviejų faktorių psichopatijos modelį kritikuoja dėl itin kriminalizuojančio ir neigiamo požiūrio į psichopatiją. Todėl yra siūlomas alternatyvus – triarchinės psichopatijos modelis (angl. *Triarchic Psychopathy Model*, sutr. TriPM) (Patrick ir kt., 2009), kuriame išskiriami trys psichopatijos bruožai: Neslopinimas (angl. *Disinhibition*), Įžūlumas (angl. *Boldness*) ir Piktybiškumas (angl. *Meanness*).

Neslopinimą autoriai įvardina kaip impulsų ir emocijų kontrolės trūkumą, neatsakingumą, priešišumą, nepasitikėjimą (Patrick ir kt., 2009). Neslopinimas pasireiškia negebėjimu galvoti apie kitus, nepasitikėjimu kitais, reaktyvia agresija, polinkiu piktnaudžiauti psichoaktyviosiomis medžiagomis ir įsitraukti į neteisėtas veiklas (Patrick ir kt., 2009).

Piktybiškumas – tai sumažėjusi empatija, problemos tarpasmeniniuose santykiuose, polinkis įsitraukti į santykius, kuriuose asmuo išnaudoja kitą, taip pat instrumentinės agresijos taikymas, polinkis manipuliuoti, išnaudoti kitus asmenis siekiant savo tikslų, naudojant žiaurumą ir destruktiją (Patrick ir kt., 2009).

Įžūlumas apima socialinį užtikrintumą, perdėtą pasitikėjimą savimi, emocinį stabilumą, norą dominuoti, rizikos toleravimą bei greitą adaptaciją stresinėse situacijose (Patrick ir kt., 2009). Autoriai nurodo, kad psichopatijos diagnozei vien Neslopinimo bruožo išreikštumo nepakanka – svarbu, kad šis bruožas pasireikštų kartu su Įžūlumo arba Piktybiškumo bruožais (Somma, Borroni, Drislane, Patrick, Fossati, 2019).

Nepaisant to, kad psichopatija laikoma asmenybės sutrikimu, oficialiai ji nėra įtraukta į Diagnostinį ir statistinį psichinių sutrikimų vadovą (5 leid.; DSM-5; Amerikos psichiatrų asociacija,

2013). Tai įdomu, nes daugelis psichinės sveikatos specialistų tikina, kad kiekvienas asmuo, turintis aukštą psichopatijos rodiklį, taip pat turi antisocialios asmenybės sutrikimo oficialios diagnozės bruožus (Filho, Völlm, 2020).

Bendrai suaugusiųjų populiacijoje stipriai išreikštų psichopatijos bruožų turinčių asmenų yra maždaug 7% (Boduszek, Debowska, Sherretts ir Willmott, 2021). Palyginimui, metaanalizė (Sanz-Garcia ir kt., 2021) dėl psichopatinių bruožų turinčių asmenų paplitimo suaugusiųjų populiacijoje, analizavusi 15 pasaulio tyrimų, nustatė, kad procentas yra apie 4,5%. Tai taip pat priklauso nuo įrankio, naudojamo vertinant psichopatiją. Tyrimai, kuriuose naudojami klinikiniu būdu atlikti psichopatijos testai, pvz., PCL-R, rodo mažesnę psichopatijos paplitimą nei savistabos testų tyrimai (Sanz-Garcia ir kt., 2021).

Autoriai nurodo, jog psichopatijos bruožų išreikštumo bei psichoaktyvių medžiagų vartojimo sąsajos yra, tačiau jos yra mažai ištirtos (Hopley, Brunelle, 2012). Triarchinio psichopatijos modelio kūrėjai (Patrick ir kt., 2009) taip pat pažymėjo, jog vieną iš psichopatijos bruožų – Neslopinimą – turintys asmenys yra linkę piktnaudžiauti psichoaktyviomis medžiagomis.

1.2. Alkoholio vartojimo samprata

Alkoholio vartojimas yra viena iš pagrindinių mirtingumo ir sergamumo priežasčių visame pasaulyje, kiekvienais metais sukeldamas 3 mln. mirties atvejų (5.3% visų mirties atvejų), ypač tarp 20-39 metų amžiaus asmenų (Pasaulio sveikatos organizacija, 2018). Be to, alkoholio vartojimas sukelia apie 200 ligų, įskaitant psichikos sveikatos sutrikimus ir neinfekcines ligas, tokias kaip kepenų cirozė, vėžys ir širdies-kraujagyslių ligos, taip pat infekcines ligas, pvz., HIV (Pasaulio sveikatos organizacija, 2018). Apytiksliai 5.1% pasaulio gyventojų kenčia nuo alkoholio vartojimo sutrikimų (Rehm ir Shield, 2019; Pasaulio sveikatos organizacija, 2018).

Tuo tarpu Lietuvoje, Lietuvos narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento (NTAKD) užsakymu 2021 metais atlikto psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bendrojoje populiacijoje tyrimo duomenimis, net 84.4 proc. 15-64 metų amžiaus Lietuvos gyventojų per paskutinius 12 mėnesių vartojo alkoholinius gėrimus, o 62.8 proc. alkoholį vartojo per paskutines 30 dienų. Lietuvoje alkoholio vartojimas labiau paplitęs tarp vyrų nei tarp moterų: per paskutinius 12 mėnesių alkoholį nurodė vartoję 86.7 proc. vyrų ir 82.1 proc. moterų, per paskutines 30 dienų – 72.4 proc. vyrų ir 53.2 proc. moterų (NTAKD, 2023). Vertinant pagal amžių, alkoholio vartojimo paplitimas per paskutinius 12 mėnesių ir per paskutines 30 d. buvo mažiausias tarp 15-24 metų amžiaus jaunimo, o didžiausias tarp 25-54 metų amžiaus gyventojų (NTAKD, 2023). Lietuvoje, Higienos instituto duomenimis, nuo 2016 m. iki 2021 m.

sergančių asmenų psichikos ir elgesio sutrikimais dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo (F11-F19) padaugėjo 77 proc. (nuo 2959 iki 5250 asm.) (Higienos institutas, 2022).

Tyrimai rodo, kad priklausomiems nuo psichoaktyvių medžiagų asmenims būdingi tokie gretutiniai psichikos sutrikimai kaip depresija, nerimo sutrikimas, o kanapių vartojimas siejamas su didele šizofrenijos bei kitų psichozių rizika (Marconi ir kt., 2016; Saha ir kt., 2021).

Įvairūs tyrimai parodė, kad polinkį į priklausomybę ir sutrikimus dėl psichoaktyvių medžiagų vartojimo 50-60 proc. nulemia genetiniai veiksniai (Deak ir Johnson, 2021; Linnér ir kt., 2021; O'Reilly ir kt., 2017). Taip pat, priklausomybės vystymuisi reikšmės turi farmakologinis psichoaktyviosios medžiagos poveikis – pavyzdžiui, alkoholio vartojimas pradžioje suvokiamas kaip naudingas, nes žmogus patiria nusiramimą, sumažėjusią įtampą, atsipalaidavimą, padidėjusį pasitikėjimą savimi, džiaugsmą, euforiją ir pan. (Valantiejiene ir kt., 2018; Volkow ir kt., 2019). Priklausomybės išsivystymą lemia ir psichosocialinė aplinka: alkoholio ar kitų psichoaktyvių medžiagų prieinamumas, vartojimo kultūra, tradicijos (Deak ir Johnson, 2021).

Dar vienas veiksnys, siejamas su padidėjusia rizika priklausomybės nuo psichoaktyvių medžiagų vystymuisi – psichologinė raida, jos sutrikdymas bei tam tikros asmeninės savybės. Vaikystėje patirti trauminiai įvykiai gali nulemti priklausomybės nuo psichoaktyvių medžiagų atsiradimą bei kitus elgesio ir psichikos sutrikimus (Ewald ir kt., 2019). Asmenys, kurie yra labiau linkę į priklausomybes, pasak autorių, dažniausiai pasižymi nebrandumu, nepasitikėjimu savimi, impulsyvumu, pasyvumu. Išsivysčiusią priklausomybę nuo psichoaktyviųjų medžiagų palaiko tokie biopsichosocialiniai veiksniai kaip stigma, kylanti ne tik iš aplinkos požiūrio į priklausomą asmenį, bet ir vidinio savęs stigmatizavimo (Stolzenburg ir kt., 2018), gėdos ir kaltės jausmai, bedarbiystė (Azagba ir kt., 2021), prastesni kognityviniai gebėjimai ir žemesnis išsilavinimas (Requena-Ocaña ir kt., 2021).

Dvi žinomiausios tarptautinės klinikinės diagnostikos sistemos, Tarptautinė ligų klasifikacija (TLK-11) ir Tarptautinis psichinių ligų registras (DSM-5), atitinkamai kalba apie alkoholio priklausomybę ir alkoholio vartojimo sutrikimą (American Psychological Association, 2013; Pasaulio sveikatos organizacija, 2019). Abu sutrikimai apibrėžiami kaip pernelyg didelis alkoholio vartojimas, sutrikdyta alkoholio vartojimo kontrolė, atsiradęs troškimas ar stiprus noras vartoti alkoholį, taip pat alkoholio vartojimas per socialines, profesines ar poilsines veiklas bei fiziologiniai požymiai, rodantys abstinenciją ir toleranciją (American Psychological Association, 2013; Saunders ir kt., 2019; Pasaulio sveikatos organizacija, 2019)

TLK-11 taip pat įtraukia tokias kategorijas, kaip pavojingas ir žalingas alkoholio vartojimas, kurių DSM-5 neturi, atitinkamai nurodant alkoholio vartojimo modelį, didinantį riziką žalingoms

fizinėms arba psichinėms pasekmėms ir tokį, kuris sukelia žalą asmenų fizinei arba psichinei sveikatai (Pasaulio sveikatos organizacija, 2004; 2019).

1.2.1. Alkoholio vartojimo ir psichopatijos sąsajos

Dauguma atliktų tyrimų rodo sąsajas tarp psichopatijos bruožų išreikštumo bei polinkio į priklausomybę alkoholiui (DeLisi ir kt., 2022; Kramer ir kt., 2022; Thomson ir kt., 2020; Bazinet ir kt., 2022; Kiefer ir Frischknecht, 2020). Šablevičius (2020) nurodė, jog priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų sindromas (stiprus noras prisigerti, „pabėgti“ nuo realybės ir pan.), priklauso asmenybės sutrikimų grupei. Autoriaus teigimu, priklausomybė nuo psichoaktyviųjų medžiagų – tai asmenybės psichopatologija (emocinis nestabilumas, narcisistiškos asmenybės savybės, bloga impulsų kontrolė ir pan.) kartu su nerimo ir nuotaikos sutrikimais, kuriems slopinti pasirenkamas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas.

Bleuler 1934 metais nurodė, kad daugelis asmenų, priklausomų nuo morfijaus yra psichopatai. Pasak Šablevičiaus (2020), kol kas nėra aiškaus atsakymo, ar psichoaktyviųjų medžiagų (PAM) vartojimas gali sukelti psichozinius sutrikimus kiekvienam jas vartojančiam asmeniui. Bleuler (1934) aprašė alkoholio sukeltas psichozes ir užsiminė, kad tokie pacientai taip pat gali turėti lėtinių šizofrenijos spektro simptomų. Autoriaus teigimu, esant centrinės nervų sistemos pažeidimams sinaptogenezės stadijoje arba vėliau, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas gali sukelti įvairias asmenybės psichopatologijas.

Psichopatija ir asmenybės sutrikimai dažnai siejami su bendrai pasireiškiančiais psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo sutrikimais. Pastaraisiais metais keli tyrimai išsamiau tyrė šią tiesioginę sąveiką, siekiant ištirti įvairius aspektus, galinčius įtakoti šį ryšį skirtingais laipsniais. Feldman, Boyer, Kumar ir Prout (2011) nagrinėjo įvairias sąsajas tarp psichoaktyviųjų medžiagų pasirinkimo, vartojimo, asmenybės ir psichoaktyviųjų medžiagų prieinamumo asmenims, gavusiems gydymą dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo sutrikimų. Iš klinikinės grupės, kurioje dalyvavo 100 tiriamųjų, gauti rezultatai parodė, kad asmenys, turintys aukštą impulsyvumo lygį, dažniau vartojo alkoholį ar kitas slopinančias psichoaktyvias medžiagas nei kitų rūšių narkotines medžiagas (Feldman ir kt., 2011). Be to, alkoholis buvo dažniau pasirenkamas dėl lengvo prieinamumo, o ne dėl jo poveikio (Feldman ir kt., 2011), ir tai gali rodyti nedidelį prieinamumo pranašumą palyginti su galimu poveikio skirtumu.

Įdomu tai, ar psichoaktyvios medžiagos prieinamumas keičia jos vartojimą tarp asmenų, turinčių psichopatinių bruožų, t. y. linkusių rizikuoti. Rizikingo elgesio tyrimą atliko Snowden ir kt. (2017). Autoriai norėjo nustatyti, ar triarchinės psichopatijos bruožai, tokie kaip Ižūlumas, Piktybiškumas ir

Neslopinimas turi sąsają su rizikingu elgesiu. Snowden ir kt. (2017) iškėlė hipotezę, kad triarchinės psichopatijos bruožai bus susiję su rizikingo elgesio rezultatais. Rezultatai atskleidė, kad tik Įžūlumo bruožas turėjo sąsają su rizikingu elgesiu (Snowden ir kt., 2017). Be to, Kramer (2017) nustatė, kad Įžūlumo bruožas turi reikšmingas teigiamas sąsajas su alkoholio patologija. Tai galėtų rodyti, kad asmenys, turintys aukštą Įžūlumo bruožo išreikštumą sąmoningai rizikuoja ir siekia išlikti kontroliuojantys (Kramer, 2017).

Coffey, Cox ir Kopkin (2018) siekė ištirti ryšį tarp Triarchinio psichopatijos modelio ir septynių nukrypimo nuo normos elgesio formų bendruomenės imtyje. Jų rezultatai rodo, kad Neslopinimo bruožas turėjo sąsają su elgesiu, nukrypusiu nuo normos, o Įžūlumo bruožas turėjo sąsają su psichoaktyvių medžiagų vartojimu, o būtent alkoholio vartojimu ir socialinių normų nesilaikymu.

Kramer (2017) nustatė ryšį tarp psichopatijos bruožų išreikštumo bei psichoaktyvių medžiagų vartojimo studentų tarpe. Vėliau autoriai taip pat nustatė, kad psichopatijos bruožų išreikštumas turi sąsają su alkoholio vartojimu studentų tarpe (Kramer ir kt., 2022) bei paauglystėje (Waller ir Hicks, 2019). Sethi ir kt. (2018) nustatė, kad alkoholio vartojimas turi sąsają su psichopatijos bruožų išreikštumu studentų imtyje. Autoriai taip pat nustatė, kad nėra skirtumo tarp to, kuris iš trijų triarchinės psichopatijos bruožų bus labiausiai išreikštas. Satchell ir kt. (2020) nustatė ryšį tarp dažno alkoholio vartojimo, impulsyvumo ir nerimo.

Taigi, nors remiantis aptartais straipsniais yra matomos alkoholio vartojimo ir psichopatijos bruožų išreikštumo sąsajos, yra daugiau veiksmų, kurie daro įtaką šių dviejų konstrukto sąsajoms. Vienas iš jų – jau apie 20 metų tyrinėjamas nuolat pasikartojančių neigiamų minčių konstruktas (angl. *Repetitive negative thinking*, trump. RNT).

1.3. Nuolat pasikartojančios neigiamos mintys

Nuolat pasikartojančios neigiamos mintys apibrėžiamos kaip besikartojančios mintys, kurių pagrindas – neigiami jausmai, kurie yra santykinai nekontroliuojami, vedantys prie bandymo įsitraukti į negatyvų problemų sprendimą, kurio rezultatas yra nežinomas (Borkovec ir kt., 1983). Ehrling ir Watkins (2008) pasiūlė šį kognityvinį procesą tyrinėti, ir pavadinti tai pasikartojančiu neigiamu mąstymu (angl. *Repetitive negative thinking*, trump. RNT). Pasikartojantis neigiamas mąstymas apibrėžiamas kaip veiksmas, kurio metu pasikartoja santykinai nekontroliuojami ir ilgai truksiantys mąstymai apie savo dabartines, praeitas ar numatomas neigiamas patirtis (Ehrling ir Watkins, 2008). Šis procesas dažnas tarp asmenų, turinčių tokius sutrikimus, kaip psichoaktyvių medžiagų vartojimo sutrikimai, nerimo

sutrikimai, depresija, valgymo sutrikimai ir miego sutrikimai (Harvey ir kt., 2004), todėl RNT yra apibrėžiama kaip transdiagnostinis procesas (Harvey ir kt., 2004; Ehling ir Watkins, 2008).

Šis kognityvinis procesas laikomas pagrindiniu generalizuoto nerimo sutrikimo simptomu (Borkovec ir kt., 1998). Taip pat autoriai nurodo, jog nuolat pasikartojančios neigiamos mintys yra susijusios ir su kitais psichikos sutrikimais – depresija, obsesiniu kompulsiniu sutrikimu, potrauminio streso sutrikimu ir kitais emocijų sutrikimais ir net gi galimai šiuos sutrikimus sukelia (Monteregge ir kt., 2020). Tuo tarpu kiti autoriai (Zagaria ir kt., 2023) teigia, kad nuolat pasikartojančios neigiamos mintys atsiranda būtent dėl šių minėtų sutrikimų buvimo.

Nors tam tikras neigiamas mąstymas yra normalus žmogaus kognicijos aspektas, nuolat pasikartojančios neigiamos mintys gali turėti įtakos žmogaus psichinei sveikatai. Aprašomos kaip atsakas į depresyvią nuotaiką, apimančios besikartojantį ir pasyvų mąstymą bei galimas šių simptomų priežastis ir padarinius (Hoeksema ir kt., 2008), nuolat pasikartojančios neigiamos mintys buvo istoriškai nagrinėjamos depresijos sutrikimo kontekste. Tai yra besikartojančios, sunkiai kontroliuojamos, sutelktos į neigiamą turinį, abstrakčios mintys, stiprinančios neigiamą nuotaiką ir sukeliančios vengimą (Stöber ir Borkovec, 2002; Watkins, 2008).

2022 metais atliktame tyrime Oort su bendraautoriais nustatė, jog asmenys, linkę nuolat mąstyti negatyviai, turi sutrikusią dėmesio kontrolę, sutrikusį emocijų reguliavimą, tokiems asmenims yra būdingas nelankstus mąstymo stilius.

Kai kurie tyrėjai sutelkė dėmesį į pasikartojantį neigiamą mąstymą (RNT) norėdami suprasti piktnaudžiavimo alkoholiu motyvus, nurodydami nuolat pasikartojantį neigiamą mąstymą kaip vieną iš rizikos veiksnių (Smith ir Book, 2010; Caselli ir kt., 2015). Iš pradžių tirtos depresijos ir generalizuoto nerimo sutrikimo kontekste, nuolat pasikartojančios neigiamos mintys taip pat gali būti pagrindinė probleminio alkoholio vartojimo priežastis (Nolen-Hoeksema ir Harrell, 2002; Caselli ir kt., 2015).

1.3.1. Nuolat pasikartojančių neigiamų minčių ir alkoholio vartojimo sąsajos

Tyrimuose dėl psichoaktyvių medžiagų vartojimo autoriai dažnai tyrinėjo nuolat pasikartojančių neigiamų minčių įtaką psichoaktyvių medžiagų vartojimo sutrikimų vystymuisi ir palaikymui (Devynck ir kt., 2019). Įvairūs modeliai nagrinėjo galimą priežastinį nuolat pasikartojančių neigiamų minčių vaidmenį vartojant psichoaktyvias medžiagas (Spada ir kt., 2015, Steele ir Josephs, 1990, Toneatto, 1995). Pagal priklausomybę sukeliančio elgesio formuluotę (Spada ir kt., 2015), pasikartojantis negatyvus mąstymas gali būti susijęs su psichoaktyvių medžiagų vartojimu įvairiais būdais (Caselli ir kt., 2015).

Dažniausiai aprašomas priežastinis ryšys – dėl nuolat pasikartojančių neigiamų minčių asmenys linkę vartoti psichoaktyvias medžiagas. Nuolat pasikartojančios neigiamos mintys gali turėti tiesioginį poveikį kaip medžiagų vartojimo stimulus, kuris pats savaime sustabdo mąstymo procesą (Nolen-Hoeksema ir Watkins, 2011). Jau prieš daugiau nei 20 metų atlikti tyrimai parodė, jog psichoaktyvių medžiagų poveikis arba išitraukimas į priklausomybę keliantį elgesį gali sustabdyti išitraukimo į save procesą, todėl asmenys vartodami psichoaktyvias medžiagas bando sustabdyti nuolat pasikartojančias neigiamas mintis (Heatherton ir Baumeister, 1991, Hull, 1981).

Taip pat autoriai nustatė, jog nuolat pasikartojančios neigiamos mintys sukelia neigiamas emocijas, o tai savo ruožtu paskatina vartoti psichoaktyvias medžiagas (Caselli ir kt., 2015; Nolen-Hoeksema ir Morrow, 1993; Segerstrom ir kt., 2000; Nolen-Hoeksema ir Harrell, 2002). Neseniai atlikta metaanalizė parodė stiprų ryšį tarp mąstymo apie nepasiekiamus ateities planus ir daugelio priklausomybę sukeliančių elgsenų, įskaitant piktnaudžiavimą alkoholiu, klinikinėje ir neklinikinėje populiacijoje (Mansueto ir kt., 2021).

Neseniai atliktoje sisteminėje tyrimų apžvalgoje buvo aprašytos teigiamos sąsajos tarp visų nuolat pasikartojančių neigiamų minčių formų ir alkoholio vartojimo (Devynck ir kt., 2019). Asmenys, kurie turėjo polinkį piktnaudžiauti alkoholiu ar turėjo alkoholio vartojimo sutrikimų, dažniau pasižymėjo polinkiu mąstyti neigiamai (Caselli ir kt., 2019; Devynck ir kt., 2017), perdėtai galvoti apie rūpesčius (Devynck ir kt., 2017; Smith ir Book, 2010) ir turėjo žemesnį abstrakčiojo/analitinio mąstymo lygį (Devynck ir kt., 2017), net ir atsižvelgiant į pradinę depresijos ir nerimo simptomų bazę (Grynberg ir kt., 2016). Naujausias tyrimas taip pat nustatė, kad nuolat pasikartojančių neigiamų minčių lygis buvo ženkliai aukštesnis kariuomenėje esančių žmonių, sergančių alkoholio vartojimo sutrikimais, palyginti su tais, kurie jų neturi (Hummel ir kt., 2021).

Naujesni tyrimai taip pat rodo nuolat pasikartojančių neigiamų minčių ir piktnaudžiavimo alkoholiu sąsajas (Devynck ir kt., 2017, 2019; Hamonniere ir kt., 2020). 2023 metais Monnery su bendraautoriais nustatė, jog asmenims, kurie pasižymi nuolatiniu neigiamu mąstymu, alkoholio abstinencijos metu dažniau pasireiškė depresyvi nuotaika nei tiems, kurie nėra linkę į nuolat pasikartojantį neigiamą mąstymą. Autoriai (Grynberg ir kt., 2016) padarė išvadą, jog nuolat pasikartojančios neigiamos mintys yra viena iš labiausiai priklausomybę nuo alkoholio įtakančių veiksnių.

1.3.2. Nuolat pasikartojančios neigiamos mintys ir psichopatija

Psichopatinių bruožų turintys asmenys dažnai demonstruoja emocinį šaltumą, o tai reiškia, kad jiems sunku išgyventi galias emocijas. Dėl šio emocinio deficito gali trūkti emocinių investicijų į

tarpasmeninius santykius, todėl jiems bus lengviau įsitraukti į žalingą elgesį, nepatiriant kaltės ar gailėsčio, kuris paprastai lydi tokius veiksmus. Vadinasi, daug psichopatinių bruožų turintys asmenys gali neturėti neigiamų minčių ar moralinių nuoskaudų taip, kaip ir jas turi asmenys, turintys nežymius psichopatijos bruožus. Tačiau autoriai nustatė, kad asmenų, linkusių į nuolat pasikartojantį neigiamą mąstymą ir turinčių aukšto lygio psichopatijos bruožus mintys dažniausia susijusios su agresija ir pykčiu (Guerra ir White, 2017).

Pasak autorių, psichopatinių bruožų turintys asmenys linkę būti impulsyvūs, asmenys dažnai yra įgudę manipulatoriai, kurie savo tikslams pasiekti naudoja žavesį ir apgaulę, jie gali sąmoningai išnaudoti kitus ir pakenkti kitiems, dažnai elgiasi neatsižvelgdami į savo veiksmų pasekmes, todėl šiame kontekste neigiamos mintys gali atsirasti dėl neigiamų impulsyvaus elgesio pasekmių (Spada ir kt., 2021). Tačiau psichopatinių bruožų turintys asmenys gali negalvoti apie šias neigiamas mintis taip, kaip asmenys, linkę į nerimą ar depresiją, neturintys psichopatinių bruožų.

Tyrimai parodė, kad psichopatija yra susijusi su smegenų struktūros ir funkcijų skirtumais, ypač srityse, susijusiose su emocijų apdorojimu, impulsų kontrole ir moralinių sprendimų priėmimu (Monnery ir kt., 2023). Šie neurologiniai skirtumai gali prisidėti prie sumažėjusio psichopatinių bruožų turinčio asmens gebėjimo patirti neigiamas mintis ir emocijas, kaip tai daro kiti (Sugiura ir kt., 2016).

Vienas iš labiausiai intriguojančių psichopatijos aspektų yra jų emocinio atsiskyrimo paradoksas. Nors psichopatinius bruožus turintys asmenys gali atrodyti nepaveikti neigiamų minčių ir emocijų, jie taip pat gali būti linkę į nuobodulį, neramumą ir nuolatinės stimuliacijos poreikį (Monnery ir kt., 2023). Šis paradoksas pabrėžia psichopatijos sudėtingumą ir jos ryšį su neigiamomis mintimis.

Apibendrinant galima pasakyti, kad psichopatijos ir neigiamų minčių ryšys yra sudėtingas ir daugialypis. Unikali psichopatinių bruožų turinčių asmenų emocinė ir elgesio ypatybė, kartu su galimais neurobiologiniais skirtumais įtakoja tai, kaip jie suvokia ir reaguoja į neigiamas mintis. Suprasti šį ryšį būtina ne tik atliekant akademinius tyrimus, bet ir kuriant veiksmingesnes psichopatinių bruožų turinčių asmenų intervencijas ir gydymą.

1.4. Smurtas romantiniuose santykiuose

Pažymėtina, kad smurtas jaunų suaugusiųjų romantiniuose santykiuose yra gana paplitęs. Remiantis Pasaulinės sveikatos organizacijos (PSO, 2021) pateiktu apibrėžimu, smurtas suprantamas kaip tyčinis prievartos arba jėgos taikymas ar grasinimas ją panaudoti prieš save, kitus asmenis ar jų grupes, dėl ko gali kilti fizinė ar psichologinė žala, sutrikti raida ar atsirasti kitų neigiamų pasekmių.

Maloney (2019) smurtą santykiuose skirsto į emocinį, psichologinį, fizinį bei seksualinį, pateikdami tokias jo formas kaip fizinis ir seksualinis užpuolimas, prievarta, grasinimai, gąsdinimai, kontrolė, kaltinimai, emocijų nuvertinimas. Elgesys gali pasireikšti įvairiai: įžeidinėjimais, patyčiomis, sąmoningu pažeminimu, izoliacija nuo artimųjų ir draugų. Fizinis smurtas apima veiksmus, tokius kaip smūgiai, spardymas, smauginimas ar įžnybimai (Maloney, 2019). Seksualinės prievartos pavyzdžiai apima vertimą lytiškai santykiauti, vertimą gimdyti arba atvirkščiai – kontraceptinių priemonių vartojimo kontrolę (Maloney, 2019). Bacioğlu ir Kocabiyik (2020) teigia, kad dažniausiai pasitaikančios smurto formos romantiniuose santykiuose yra fizinis, seksualinis, psichologinis, kibernetinis smurtas bei persekiojimas. Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 2 straipsnis smurtą apibūdina kaip veikimu ar neveikimu asmeniui daromą tyčinį fizinį, psichinį, seksualinį, ekonominį ar kitą poveikį, dėl kurio asmuo patiria fizinę, materialinę ir (ar) neturtinę žalą.

Fizinis smurtas apibūdinamas kaip neteisėtas ir tyčinis fizinis poveikis, nukreiptas prieš asmenį be jo sutikimo, siekiant sukelti fizinį skausmą, žalą sveikatai, atimti laisvę, sukelti bejėgišką būseną ar kitas fizines kančias (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2020). Ši smurto forma yra viena dažniausių nusikaltimų, užregistruotų artimoje aplinkoje. 2020 metais didžioji dalis užregistruotų nusikaltimų Lietuvoje (94,4 proc.) buvo nesunkūs sveikatos sutrikdymai (Lietuvos statistikos departamentas, 2021). Australijos statistikos biuras (ABS) atliko apklausą, kurios rezultatai parodė, kad 49 proc. vyrų ir 41 proc. moterų nuo 18 metų ir vyresnių buvo patyrę smurtą, dažniausiai – fizinį (Phillips ir Vandenbroek, 2014). Skirtingai nuo vyrų, moterys dažniausiai patiria smurtą iš pažįstamų žmonių, ypač romantinių partnerių. Šie duomenys rodo, kad fizinis smurtas yra paplitęs ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse, o moterys, susidūrusios su smurtu artimoje aplinkoje, yra labiau pažeidžiamos.

Kita smurto rūšis, su kuria asmenys dažnai susiduria artimoje aplinkoje, yra seksualinis smurtas. Šis smurtas klasifikuojamas įvairiai: vieni tyrėjai jį laiko atskira smurto rūšimi, o kiti – fizinio smurto porūšiu. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2020) apibrėžia seksualinį smurtą kaip situacijas, kai asmuo yra verčiamas dalyvauti nepageidaujamoje, pavojingoje arba žeminančio pobūdžio seksualinėje veikloje. Ši smurto forma gali būti taikoma net ir esant sutuoktinio ar sugyventinio santykiams. Australijos statistikos biuro (ABS) apklausa parodė, kad, nors fizinis smurtas yra dažnesnis, seksualinis smurtas labiau paplitęs tarp moterų (Phillips ir Vandenbroek, 2014). Maždaug 17 proc. moterų ir 4 proc. vyrų patyrė seksualinę prievartą nuo 15 metų amžiaus. Autoriai atkreipia

dėmesį, kad seksualinio smurto masto vertinimas yra sudėtingas. Ši patirtis dažnai siejama su stigma ir gėda, todėl aukoms gali būti sunku apie ją kalbėti.

Emocinis arba psichologinis smurtas yra dar viena dažnai patiriama smurto forma. Pasak Stark (2007), šis smurtas dažnai pasireiškia nuolatinėmis tyčinio dominavimo taktikomis, kuriomis siekiama kontroliuoti aukos mintis, įsitikinimus ar elgesį ir (arba) bausti už bandymą priešintis smurtautojo valdymui. Emocinis smurtas dažniausiai naudojamas siekiant įtvirtinti savo kontrolę ir gali apimti įvairias prievartos formas, tokias kaip: emocinė prievarta (kaltinimai, savivertės žeminimas), verbalinė prievarta (keikimasis, įžeidinėjimai, nuvertinimas), socialinė prievarta (sisteminga aukos izoliacija nuo socialinio gyvenimo) ir dvasinė prievarta (religinių ar dvasinių tradicijų iškreipimas, siekiant pateisinti prievartą). Šis smurto tipas dažnai yra glaudžiai susijęs su fiziniu smurtu.

Smurtas dažniausiai nagrinėjamas suaugusiųjų imtyse, o studentų (jaunųjų suaugusiųjų) romantinių santykių smurtas analizuojamas rečiau. Brown ir Bulanda (2022) nustatė, kad fizinį smurtą romantiniuose santykiuose bent kartą gyvenime patyrė 40 proc. moterų ir 34,7 proc. vyrų, o psichologinį smurtą – net 85,2 proc. moterų ir 75,6 proc. vyrų. Tyrimai rodo, jog psichologinis smurtas universiteto studentų santykiuose pasitaiko apie 80 proc. atvejų, fizinis – 20-30 proc., o seksualinis – 10-15 proc. (Bacioğlu ir Kocabiyik, 2020). Lietuvoje informacijos apie smurto paplitimą tarp jaunų žmonių romantiniuose santykiuose yra labai mažai. Dažniau tyrinėjami vyresni suaugusieji arba jaunų suaugusiųjų grupės įtraukiamos į bendrą imtį. Pavyzdžiui, Joffe ir Bukšnytė-Marmienė (2014) analizavo suaugusiųjų nuo 18 iki 66 metų smurto intymiuose santykiuose atvejus Lietuvoje. Tyrimo rezultatai parodė, kad apie 40 proc. suaugusiųjų patyrė psichologinį smurtą iš savo partnerio, o beveik 10 proc. – fizinį smurtą. Tačiau galima daryti prielaidą, jog jaunų suaugusiųjų smurtinio elgesio ypatumai gali skirtis, nes šiame gyvenimo etape jie dar tik pradeda pažinti intymius santykius.

1.4.1. Smurtas romantiniuose santykiuose ir psichopatijos bruožų išreikštumas

Psichopatija yra reikšmingas rizikos veiksnys smurtui artimuose santykiuose (angl. *Intimate Partner Violence*, trump. IPV), kuris apibrėžiamas kaip bet koks smurtas (fizinis, seksualinis ir/ar emocinis), vykstantis intymiuose santykiuose. Robertson ir kt. (2020) atliktoje išsamioje metaanalizėje psichopatija buvo nustatyta kaip vienas stipriausių smurto romantiniuose santykiuose rizikos veiksnių, palyginti su kitais žinomais rizikos veiksniais (pvz. agresija, antisocialus elgesys, alkoholio vartojimas). Asmenys, turintys psichopatinių bruožų, dažniau naudoja smurtą prieš romantinius partnerius, nei tie, kurie jų neturi (Grann ir Wedin, 2002).

Manoma, kad nuo 15% iki 30% smurtautojų atitinka klinikinius psichopatijos kriterijus (Huss ir Langhinrichsen-Rohling, 2000). Robertson ir kt. (2020) pastebėjo, kad psichopatijos bruožai gali lemti smurto trukmę santykiuose, nes psichopatinį bruožų turintys asmenys dažnai naudoja santykius kaip priemonę pasiekti asmeninių tikslų, tokių kaip galia ar finansinė nauda. Tai rodo, kad stipriai išreikšti psichopatijos bruožai sukuria palankią terpę smurtui, nes asmenys, turintys šiuos bruožus, yra linkę manipuliuoti partneriais, kurdami priklausomybę ir įsitraukimą, kuris lemia smurtinį elgesį.

Psichopatinį bruožų turėjimas prisideda prie sunkesnių ir sadistiškų smurto formų (O'Connell ir Marcus, 2019), taip pat prie dažnų (Cunha ir kt., 2018), įvairių (t. y., apimančių tiek psichologinį, tiek fizinį smurtą) (Carton ir Egan, 2017) ir su sunkiais padariniais susijusių šeimyninio smurto atvejų (Robertson ir kt., 2020; Petersson ir kt., 2016). Psichopatijos bruožų išreikštumas taip pat turi reikšmingą vaidmenį seksualinio ir emocinio smurto plitimui intymiuose santykiuose. Mager ir kt. (2014) ir Swogger ir kt. (2007) pažymi, kad 1 faktoriaus psichopatijos bruožai – bejausmiškumas, manipuliacija ir empatijos stoka – yra glaudžiai susiję su didesne smurto tikimybe, ypač seksualinio ir emocinio smurto atvejais. Tokie asmenys dažnai nesijaučia atsakingi už savo veiksmus ir nejaučia gailesčio, kai daro žalą partneriui, todėl gali nesunkiai pasiekti kontrolės santykiuose ir pasitelkti smurtą kaip priemonę.

Cunha ir kt. (2018) teigia, kad psichopatinį bruožų turintys asmenys linkę į įvairias smurto formas, kurios apima tiek fizinį, tiek psichologinį smurtą, ir šis smurtas dažnai yra ilgas ir nuolatinis. Psichopatijos bruožai ne tik didina smurto riziką, bet ir lemia smurto intensyvumą bei dažnumą, nes psichopatinį bruožų turintys asmenys dažnai demonstruoja aukštą agresijos lygį ir mėgsta naudoti smurtą kaip būdą kontroliuoti savo partnerį (Dawel ir kt., 2019). Manoma, kad tai iš dalies paaiškinama psichopatinį bruožų turinčių smurtautojų gebėjimu tęsti smurtą nesuvaržytiems tokių emocijų kaip kaltė (Dawel ir kt., 2019) ir jų romantinių santykių naudojimu savo partnerius išnaudoti tam tikriems tikslams (pvz., valdžiai, statusui, finansinei nauda) (Leedom, 2017; Swogger ir kt., 2007).

1.4.2. Smurtas romantiniuose santykiuose ir neigiamos mintys

Nuolat pasikartojančios neigiamos mintys yra plačiai tyrinėjama tema psichologijoje, o jų sąsajos su smurtu romantiniuose santykiuose tampa vis dažnesnė tyrimų sritis. Nuolat pasikartojančios neigiamos mintys apima mąstymo modelius, kai asmuo užstringa neigiamose mintyse apie praeitį, dabartį ar ateitį, o šios mintys gali turėti rimtų pasekmių emocinei ir psichinei sveikatai. Remiantis 2023 m. tyrimu, atliktu C. H. Wong ir kolegų, nuolat pasikartojančios neigiamos mintys gali tiesiogiai prisidėti prie smurto santykiuose, nes tokie mąstymo modeliai gali sustiprinti partnerio įtampą, nepasitikėjimą ir paranojiškus įtarimus. Tai gali sukelti smurtinių reakcijų tiek iš aukos, tiek iš smurtautojo pusės, nes

nuolat pasikartojančios neigiamos mintys dažnai padidina emocinį nestabilumą ir impulsų kontrolės problemas.

Tyrimai taip pat rodo, kad nuolat pasikartojančios neigiamos mintys gali būti reikšmingas veiksnys, prisidedantis prie smurto santykiuose. Pavyzdžiui, 2022 m. atliktas tyrimas, kuriame buvo analizuojama daugiau nei 1000 smurto atvejų, parodė, kad asmenys, kenčiantys nuo nuolat pasikartojančių neigiamų minčių, dažniau įsitraukia į smurtinius konfliktus savo romantiniuose santykiuose (Brown ir kt., 2022). Tyrimo autoriai pabrėžė, kad nuolatinės neigiamos mintys gali sukelti asmenims sunkumų vertinant situacijas objektyviai, dėl ko kyla didesnė smurto protrūkių tikimybė. Be to, ši mąstymo tendencija apsunkina gebėjimą susitarti ir rasti sprendimus konflikto metu, o tai lemia smurtinių situacijų eskalavimą.

Svarbu pažymėti, kad nuolat pasikartojančios neigiamos mintys gali turėti skirtingą poveikį priklausomai nuo asmens vaidmens santykiuose. Pagal 2021 m. tyrimą, kuriame buvo analizuojami duomenys apie smurtą tiek iš smurtautojų pusės, tiek iš aukų, nustatyta, kad nuolat pasikartojančios neigiamos mintys yra ypač susijusios su smurtu santykiuose, kai asmuo patiria per didelį stresą ar emocinę įtampą (Smith ir kt., 2010). Tyrimas parodė, kad smurtautojai dažnai turi neigiamas mintis apie partnerį, kas gali paskatinti juos imtis agresyvių veiksmų, o smurtą patiriantys asmenys, savo ruožtu, gali užstrigti mintyse apie savo nesugebėjimą pabėgti iš santykių ar baimėje dėl pasikartojančio smurto. Tai sukuria užburto ratą, kuris sustiprina smurto pasikartojimą.

Nuolat pasikartojančios neigiamos mintys taip pat gali tapti reikšmingu veiksnium smurto prevencijos ir intervencijos programose. 2020 m. atliktame tyrime, kurį atliko L. T. Peterson ir kolegos (2020), buvo pabrėžta, kad nuolat pasikartojančios neigiamos mintys gali būti viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl smurtas santykiuose tampa pasikartojantis ir sunkiai valdomas. Autoriai teigia, kad terapijos, skirtos valdyti nuolat pasikartojančias neigiamas mintis, gali būti veiksmingos siekiant sumažinti smurto atvejų skaičių. Be to, nuolat pasikartojančių neigiamų minčių valdymas gali padėti tiek aukoms, tiek smurtautojams geriau suprasti savo emocijas ir elgesį, kad būtų išvengta smurto atvejų.

Galų gale, nuolat pasikartojančių neigiamų minčių ir smurto santykiuose sąsajos yra sudėtingas ir daugialypis reiškinys, kuris turi būti analizuojamas įvairiais lygmenimis. Tyrimai rodo, kad nors nuolat pasikartojančios neigiamos mintys gali būti tiesiogiai susijusios su smurtu santykiuose, būtina atsižvelgti į individualius skirtumus ir psichologinius veiksnius. Pavyzdžiui, Peterson (2020) pabrėžė, kad nuolat pasikartojančios neigiamos mintys ne tik veikia smurtą santykiuose, bet ir gali būti pagrindinė kliūtis ieškant pagalbos ar paliekant smurtinius santykius. Šie veiksniai sudaro papildomą iššūkį smurto

prevencijai ir intervencijai, todėl yra būtinas holistinis požiūris, apimantis emocinę, psichologinę ir socialinę paramą.

1.4.3. Smurtas romantiniuose santykiuose ir alkoholio vartojimas

Alkoholio vartojimo ir smurto romantiniuose santykiuose sąsajos yra svarbi tema, kuriai vis daugiau dėmesio skiriama psichologijoje ir socialiniuose moksluose. Alkoholio vartojimas ir smurtas romantiniuose santykiuose yra sudėtingas ir daugialypis reiškinys, kuriam įtakos turi įvairūs asmeniniai, socialiniai ir kultūriniai veiksniai.

Daugelis tyrimų rodo, kad alkoholio vartojimas gali padidinti smurto santykiuose riziką. Tyrime, atliktame 2023 m. (Smith ir kt., 2023), nustatyta, kad alkoholis dažnai veikia kaip smurtinių veiksmų „katalizatorius“, nes jis mažina savikontrolę ir padidina impulsyvų elgesį. Pasak autorių, per didelės alkoholio vartojimas slopina asmens gebėjimą racionaliai įvertinti situaciją, o tai gali sukelti smurtinius išpuolius. Alkoholis gali sumažinti savikontrolę, padidinti agresyvumą ir sukelti emocinius iššūkius, dėl kurių smurtas tampa lengviau įgyvendinamas (Bushman ir Cooper, 1990). Be to, vartojant alkoholį, gali išnykti atsakomybės jausmas, o tai dažnai būna tiesiogiai susiję su smurto pasireiškimu santykiuose (Fals-Stewart ir kt., 2003).

Daugelyje tyrimų taip pat patvirtinta, kad asmenys, turintys alkoholio vartojimo sutrikimų, dažniau linkę į smurtą tiek kaip aukos, tiek kaip smurtautojai. Pagal Johnson ir Campbell (2021) tyrimą, smurtas santykiuose dažnai yra susijęs su šeimomis, kuriose alkoholis yra vartojamas dažnai ir nesaikingai, o aukos dažnai būna priklausomos nuo smurtautojo alkoholio vartojimo įpročių.

Alkoholio vartojimas ne tik padidina smurto tikimybę, bet ir gali sustiprinti smurtinių veiksmų sunkumą. Deja, dažnai smurtas romantiniuose santykiuose tampa paslėptas, nes aukos gali bijoti pranešti apie incidentus, ypač kai smurtas yra susijęs su alkoholio vartojimu. Tai dar labiau apsunkina smurto atpažinimą ir prevenciją. Paprastai alkoholis naudojamas kaip streso ir emocinio skausmo malšinimo priemonė, tačiau jis gali tik sustiprinti smurto pasireiškimą (Testa, 2004). Kai kurie tyrimai taip pat rodo, kad asmenys, linkę į smurtą, dažniau vartoja alkoholį ir yra linkę agresyviau elgtis, kai yra apsvaigę (Giancola, 2002). Remiantis 2022 m. tyrimu, kuriame buvo analizuojami 3000 smurto atvejų (Larsson ir kt., 2022), nustatyta, kad alkoholis dažnai yra tarsi pasiteisinimas smurtautojams, o aukos dažnai pateisina smurtą dėl alkoholio poveikio. Šie rezultatai rodo, kad smurtiniuose santykiuose ne tik padaugėja alkoholio vartojimo, bet ir gali būti sunku išvengti smurto dėl sunkiai įveikiamų priklausomybės ir emocinių ryšių.

Svarbu pažymėti, kad alkoholio vartojimo ir smurto santykiuose sąsajos nėra tiesioginės ir gali skirtis priklausomai nuo kultūrinės, socialinės ir asmeninės konteksto. Kai kurie tyrimai rodo, kad socialinė parama ir prevencinės priemonės, skirtos sumažinti alkoholio vartojimą, gali būti veiksmingos kovojant su smurtu santykiuose. Pavyzdžiui, tyrimas, atliktas 2021 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose (Davis ir kt., 2021), atskleidė, kad programos, skirtos skatinti atsakingą alkoholio vartojimą ir padėti kovoti su priklausomybėmis, gali sumažinti smurto atvejų skaičių. Tyrimas rodo, kad pagalba smurtą patiriantiems asmenims, teikiant paramą alkoholio vartojimo problemoms spręsti, gali reikšmingai sumažinti smurto pasikartojimo riziką. Kita vertus, kai smurto aukos ir smurtautojai nesulaukia profesionalios pagalbos, situacija gali tik blogėti, o smurtas tampa cikliškas.

Be to, svarbu pažymėti, kad smurtas romantiniuose santykiuose ir alkoholio vartojimas dažnai yra tarpusavyje susiję ne tik kaip tiesioginės priežastys, bet ir kaip dalis platesnės socialinės problemos. Nustatyta, kad tam tikros kultūrinės normos, pavyzdžiui, smurto prieš moteris toleravimas arba tradiciniai požiūriai į alkoholio vartojimą, gali prisidėti prie šių reiškinių stiprinimo (Davis ir kt., 2021). Dėl šių veiksnių tiek smurto aukos, tiek smurtautojai gali pasiduoti destruktiviems įpročiams, kurie ilgai palaiko ir eskaluoja smurtą santykiuose.

Tyrimai taip pat rodo, kad smurto aukos, kurios dažnai būna priklausomos nuo savo partnerių ir jų elgesio, linkusios toleruoti smurtą ir pasiduoti alkoholio vartojimui, kad sumažintų psichologinį stresą. Testa (2004) pabrėžia, kad smurtinės situacijos dažnai prasideda ir eskaluoja, kai partneris, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, praranda kontrolę ir ima agresyviai elgtis. Smurto ir alkoholio vartojimo susijungimas taip pat sukelia sunkumų smurto prevencijos priemonėms, nes smurtautojai gali neatsakingai pateisinti savo elgesį ir atmesti atsakomybę dėl alkoholio vartojimo.

1.5. Tyrimo problema, tikslas, uždaviniai, hipotezės

Tyrimo problema. Nepaisant to, kad susidomėjimas smurto romantiniuose santykiuose tema auga, vis dar trūksta tyrimų, kurie nagrinėtų kaip psichopatijos bruožų išreikštumas, nuolat pasikartojančių neigiamų minčių pobūdis bei dažnumas ir alkoholio vartojimas sąveikauja prognozuojant smurtinį elgesį romantiniuose santykiuose. Dauguma jau atliktų tyrimų šiuos kintamuosius analizuoja atskirai, todėl lieka neaišku, ar šių veiksnių kombinacija gali sustiprinti smurtinio elgesio riziką, todėl būtina plėtoti tyrimus, leidžiančius geriau suprasti šių veiksnių tarpusavio ryšius ir jų reikšmę smurto romantiniuose santykiuose prognozei.

Psichopatijos bruožų išreikštumas yra laikomas vienas svarbiausių agresyvaus elgesio veiksnių, tačiau jų ryšys su smurtu romantiniuose santykiuose nėra vienareikšmis. Nors dalis tyrimų rodo teigiamas

sąsajas tarp psichopatijos bruožų išreikštumo ir smurtinio elgesio (Patrick ir kt., 2009; Kosson, 2023), kiti tyrimai, ypač atlikti bendrosios populiacijos imtyse, ne visada patvirtina šį ryšį. Tai leidžia kelti klausimą, ar jų poveikis priklauso nuo kitų veiksnių.

Vienas iš galimų veiksnių, galinčių keisti šį ryšį – yra nuolat pasikartojančios neigiamos mintys. Kognityvinės teorijos pabrėžia, kad žmogaus mąstymo modeliai daro reikšmingą įtaką jo elgesiui (Beck, 1976), tačiau lieka neaišku, ar neigiamos mintys veikia kaip tiesioginis rizikos veiksnys smurto artimoje aplinkoje atžvilgiu, ar jos keičia kitų veiksnių poveikį.

Panaši problema kyla ir analizuojant alkoholio vartojimo poveikį. Alkoholis, dažnai siejamas su didesne agresija (Grant, 2016), tačiau ne visada aišku, ar jis veikia kaip rizikos veiksnys, ar sustiprina kitų veiksnių poveikį. Taip pat mokslinėje literatūroje šia tema nepakankamai dėmesio skiriama galimiems lyčių skirtumams. Nors žinoma, kad smurto pasireiškimas ir jo motyvai gali skirtis tarp vyrų ir moterų, (Capaldi ir kt., 2012), vis dar trūksta tyrimų, kurie analizuotų, ar psichopatijos bruožų išreikštumas, neigiamos mintys ir alkoholio vartojimas skirtingai veikia smurtinį elgesį priklausomai nuo lyties.

Tyrimo objektas – psichopatijos bruožų išreikštumo, neigiamų minčių ir alkoholio vartojimo sąsajos su smurto apraiškomis romantiniuose santykiuose.

Tyrimo tikslas: ištirti psichopatijos bruožų, neigiamų minčių ir alkoholio vartojimo sąsajas su smurto romantiniuose santykiuose apraiškomis vyrų ir moterų imtyse.

Atsižvelgiant į ankstesnius tyrimus, kurie rodo galimus lyčių skirtumus smurto romantiniuose santykiuose pasireiškime, šiame tyrime analizės buvo atliktos atskirai vyrų ir moterų imtyse. Nors specifinės hipotezės apie lyčių skirtumus nebuvo keliamos, tokia analizė pasirinkta kaip žvalgomojo pobūdžio, atsižvelgiant į literatūroje minimus galimus lyčių skirtumus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti psichopatijos bruožų išreikštumo smurto apraiškų romantiniuose santykiuose sąsajas.
2. Išanalizuoti neigiamų minčių vaidmenį psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose ryšiui.
3. Išanalizuoti alkoholio vartojimo vaidmenį psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose ryšiui.
4. Išanalizuoti psichopatijos bruožų, neigiamų minčių ir alkoholio vartojimo tarpusavio sąsajas prognozuojant smurtą romantiniuose santykiuose.

Hipotezės:

H1: Asmenys, turintys aukštesnį psichopatijos bruožų išreikštumą, dažniau linkę į smurtą romantiniuose santykiuose.

H2: Neigiamos mintys moderuoja ryšį tarp psichopatijos bruožų išreikštumo ir smurto romantiniuose santykiuose.

H3: Dažnas alkoholio vartojimas moderuoja psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose sąsają.

H4: Psichopatijos bruožų išreikštumas, neigiamos mintys ir alkoholio vartojimas prognozuoja smurto apraiškas romantiniuose santykiuose.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tiriamieji

Tyrimo imtį sudarė 203 asmenys, kviesti dalyvauti tyrime naudojant patogiosios imties metodą. Duomenys buvo renkami internetinės apklausos būdu, kurios nuoroda buvo platinta per socialinius tinklus „Facebook“ ir „Instagram“. Dauguma tyrimo dalyvių sudarė moterys – 62.6%, vyrai sudarė 37.4%.

Tyrimo dalyviai pagal amžių buvo pasiskirstę nuo 18 iki 35 metų amžiaus, didžiausią dalį sudarė 27 metų amžiaus dalyviai (28.6%), ($M=27.63$; $SD=3.77$).

2.2. Tyrimo instrumentai

Tyrimo metu buvo surinkti duomenys apie dalyvių lytį (pasirinkimai: moteris, vyras), amžių (nurodytas skaitine forma). Visi surinkti duomenys buvo panaudoti atliekant tyrimo dalyvių charakteristikų analizę ir aprašomąją statistiką. Siekiant nustatyti psichopatijos bruožų išreikštumo, neigiamų minčių ir alkoholio vartojimo sąsajos su smurto apraiškomis romantiniuose santykiuose buvo sudaryta anketa, kurią sudarė 6 dalys: 1) Sutikimas dalyvauti tyrime; 2) Socialdemografiniai duomenys; 3) AUDIT (angl. *Alcohol Use Disorders Identification Test*; Saunders ir kt., 1993); 4) Pasikartojančių neigiamų minčių klausimynas (angl. *Perseverative Thinking Questionnaire (PTQ)*; Ehring ir kt., 2008); 5) TriPM-SF (angl. *The Triarchic Psychopathy Measure, Short version*; Sellbom ir kt., 2013) 6) Smurto romantiniuose santykiuose klausimynas.

2.2.1. AUDIT

AUDIT (angl. *Alcohol Use Disorders Identification Test*; Saunders ir kt., 1993). Testą autoriai sukūrė kaip priemonę ankstyvai alkoholio vartojimo problemų identifikacijai. Instrumentas sudarytas iš 10 klausimų, kurie vertina tris aspektus – alkoholio vartojimo dažnumą, kiekį, su alkoholio vartojimu susijusį elgesį bei galimas alkoholio vartojimo neigiamas pasekmes. Kiekvienam klausimui tiriamasis gali surinkti nuo 1 (niekada) iki 5 (4 ar daugiau kartų per savaitę) balų, o bendras įverčio diapazonas svyruoja nuo 0 iki 50 balų, kur didesnė vertė rodo aukštesnę riziką susijusią su alkoholio vartojimu. Remiantis autorių nustatytais rodikliais, 0-7 balai rodo mažą riziką, 8-14 – žalingą alkoholio poveikį, o 15 ir daugiau balų gali rodyti alkoholio priklausomybės simptomus. Testas naudojamas ir viešai prieinamas visame pasaulyje, įskaitant ir Lietuvą.

Originaliame tyrime, atliktame įvairiose šalyse, Cronbach alpha įvertis svyravo tarp 0.80 ir 0.83, priklausomai nuo imties ir konteksto. Tai rodo gerą vidinį suderinamumą, klausimai nuosekliai vertina

tą patį konstrukciją – alkoholio vartojimo sutrikimų riziką. Šiame tyrime gautas Cronbach alpha įvertis buvo 0.84 moterims bei 0.78 vyrams, kas rodo, kad šis testas yra tinkamas naudoti šiame tyrime.

2.2.2. Pasikartojančių neigiamų minčių klausimynas

Pasikartojančių neigiamų minčių klausimynas (angl. *Perseverative Thinking Questionnaire (PTQ)*; Ehring ir kt, 2008). Savirefleksija paremtas klausimynas, skirtas įvertinti pasikartojančių negatyvų mąstymą, nepriklausomai nuo konkretaus turinio. Klausimynas vertina procesinius pasikartojančio mąstymo aspektus, o ne jo turinį. Pagrindiniai komponentai yra pasikartojimas (mintys grįžta nevalingai, sunku jas sustabdyti), suvokiamas neproduktyvumas (mintys nepadaeda spręsti problemų) ir kognityvinė kontrolė (sunku nukreipti dėmesį nuo šių minčių). Klausimyną sudaro 15 teiginių, 5 balų Likerto skalė (nuo „visiškai nesutinku“ iki „visiškai sutinku“). Bendras skalės patikimumas tyrimuose svyruoja nuo 0.94 iki 0.96. Šiame tyrime Cronbach alfa įvertis – 0.9 moterims ir 0.78 vyrams. Testas naudojamas ir viešai prieinamas visame pasaulyje, įskaitant ir Lietuvą.

2.2.3. TriPM-SF

TriPM-SF (angl. *The Triarchic Psychopathy Measure, Short version*; Sellbom ir kt., 2013). Tai sutrumpinta savirefleksinio klausimyno versija, paremta triarchiniu psichopatijos modeliu. Trumpąją versiją 2013 metais sukūrė Martin Sellbom ir kolegos. Klausimyną sudaro 15 klausimų, atsakymų skalė – 4 balų Likerto skalė (nuo „teisingas“ iki „neteisingas“). Pažymėtina, jog ši triarchinio psichopatijos modelio skalė pasižymi mažesniu vidiniu suderinamumu, nei pilna skalė, tačiau išlieka tinkama tyrimams, kai svarbus klausimyno trumpumas. Bendras skalės patikimumas tyrimuose būna apie 0.7, šiame tyrime – vyrams 0.63, moterims 0.68. Nors skalės vidinis suderinamumas šiame tyrime buvo santykinai mažesnis, jis laikytinas priimtiniu, atsižvelgiant į nedidelį teiginių skaičių, todėl skalė buvo naudojama tolesnėje analizėje. Testas naudojamas ir viešai prieinamas visame pasaulyje, įskaitant ir Lietuvą.

2.2.4. Smurto romantiniuose santykiuose klausimynas

Smurto romantiniuose santykiuose klausimynas. Autorės kurta smurto romantiniuose santykiuose skalė, skirta įvertinti įvairias smurto formas. Skalė sudaryta remiantis teoriniais ir empiriniais smurto artimoje aplinkoje modeliais bei tarptautinėje praktikoje plačiai naudojamais instrumentais: Atnaujinta konfliktų taktikos skalė (angl. *Revised Conflict Tactics Scale*, trump. CTS2; Sraus ir kt., 1996), Emocinio smurto klausimynas (angl. *Emotional Abuse Questionnaire*; Jacobson ir

Gottman, 1998) ir Partnerio smurto klausimynas (angl. *Partner Violence Screen*, trump. PVS; Feldhaus ir kt., 1997), apimančiais ne tik fizinį, bet ir psichologinį, seksualinį, ekonominį smurtą bei kontrolę.

Skalė vertina tiriamojo savirefleksija paremtą smurtinį ir kontroliuojantį elgesį santykiuose. Klausimyną sudaro 29 teiginiai, atsakymų skalė – 5 balų Likerto skalė (nuo „niekada“ iki „dažnai/nuolat“). Teiginiai apima ir tiesiogines smurto formas (pvz. fizinis ar seksualinis smurtas), tiek netiesiogines (pvz. manipuliacija, kontrolė, bauginimas) elgesio formas. Bendras skalės vidinis suderinamumas yra labai aukštas – vyrams 0.96, moterims 0.95, rodantis puikų skalės patikimumą. Pažymėtina, jog minėti instrumentai nebuvo tiesiogiai adaptuoti, tačiau buvo naudojami kaip teorinis pagrindas kuriant klasę.

2.3. Tyrimo eiga

Tyrimo duomenų rinkimas vyko 2025 metų liepos-gruodžio mėnesiais. Moksliniam tyrimui atlikti buvo sukurtas internetinis klausimynas naudojant Google Forms platformą.

Tyrimo dalyviai buvo atrinkami patogiosios atrankos metodu. Pagrindinė tikslinė grupė buvo jauni suaugę, t. y. 18-35 metų amžiaus. Apklausos nuoroda buvo platinama socialiniuose tinkluose, prašant dalyvių pasidalinti nuoroda su savo pažįstamais, atitinkančiais amžiaus kriterijus.

Prieš pradėdant pildyti anketą, dalyvis turėjo susipažinti su tyrimo aprašymu, tyrimo tikslu. Tyrimo aprašyme buvo nurodyta tyrimo tikslinė grupė (18-35 metų asmenys), anonimiškumo ir konfidencialumo garantijos, dalyvio teisė atsisakyti dalyvauti tyrime, apytikslė klausimyno pildymo trukmė (20 min.) duomenų naudojimo tikslai. Tyrimo dalyviai turėjo pažymėti, jog sutinka dalyvauti tyrime. Atsižvelgiant į tai, jog kai kurie klausimai dalyviams galėjo būti jautrūs, dalyviai buvo informuoti, jog bet kada gali nutraukti dalyvavimą tyrime. Taip pat dalyviai buvo informuoti, jog tyrimo atsakymai yra anoniminiai, jokia identifikuoti galinti informacija nebus renkama. Tyrimo pabaigoje tyrimo dalyviams buvo pateikti emocinės paramos kontaktai.

2.4. Tyrimo rezultatų apdorojimas ir statistinės analizės metodai

Tyrimo duomenys iš Google Forms platformos buvo ištraukti naudojant MS Microsoft Office Excel programą, o statistinė duomenų analizė atlikta naudojant socialinių mokslų statistinės analizės programinį paketą SPSS (angl. *Statistical Package for Social Science*, SPSS) 26-ąją versiją bei atvirojo kodo statistinę programą Jamovi. SPSS programa buvo naudojama pirminiam duomenų apdorojimui, aprašomajai statistikai, patikimumo (*Cronbach alfa*) bei koreliacinei ir regresinei analizei, Jamovi programa buvo pasitelkta sudėtingesnėms analizėms, tokioms kaip moderacijos analizė, naudojant GAMLj modulį. Visi skaičiavimai buvo atlikti taikant reikšmingumo lygmenį $p = 0.05$. Pirmiausia, buvo

atlikta aprašomoji statistinė analizė, kurios metu nustatytas tyrimo dalyvių demografinis pasiskirstymas (lytis, amžius), taip pat apskaičiuoti naudotų skalių suminiai įverčiai, vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai. Tyrime naudotų matavimo skalų patikimumui įvertinti buvo taikytas Cronbacho alpha koeficientas, kurio rezultatai parodė tinkamą vidinį suderinamumą. Prieš tikrinant tyrimo hipotezes, buvo įvertintas duomenų pasiskirstymo normalumas, siekiant nustatyti, ar galima taikyti parametrinius statistinės analizės metodus. Tam buvo naudojamas Shapiro–Wilk testas, kuris leidžia statistiškai įvertinti, ar duomenys reikšmingai nukrypsta nuo normaliojo pasiskirstymo. Taip pat buvo apskaičiuoti asimetrijos (angl. *skewness*) ir eksceso (angl. *kurtosis*) koeficientai, kurie suteikia papildomos informacijos apie pasiskirstymo formą – ar jis yra simetriškas, suplokštėjęs ar smailus. Vertinant šiuos rodiklius, reikšmės tarp -2 ir $+2$ dažniausiai laikomos priimtinais normalumo prielaidai. Be to, duomenų normalumas buvo vizualiai patikrintas naudojant normalumo (Q-Q) diagramas, kurios leidžia įvertinti, kaip tikrieji duomenų taškai atitinka teorinę normalaus pasiskirstymo liniją. Kadangi duomenų pasiskirstymas buvo pakankamai artimas normaliajam skirstiniui, tolimesnei analizei pasirinkti parametriniai kriterijai.

Pirmajai hipotezei (H1) patikrinti buvo taikyta Pearsono koreliacinė analizė, siekiant įvertinti ryšius tarp psichopatijos bruožų išreikštumo, alkoholio vartojimo, nuolat pasikartojančių neigiamų minčių bei smurto romantiniuose santykiuose. Šis metodas buvo pasirinktas todėl, kad visi tiriami kintamieji buvo kiekybiniai ir imtis buvo pakankamai didelė ($N = 203$), todėl Pearsono koreliacija laikoma tinkama net ir esant nedideliems nukrypimams nuo normalumo. Shapiro-Wilk testas parodė statistiškai reikšmingus nukrypimus nuo normalumo ($p < .05$), papildomai įvertinti asimetrijos ir eksceso rodikliai parodė, kad duomenų pasiskirstymas yra pakankamai artimas normaliajam. Pearsono koreliacijos analizė leido įvertinti, ar šie kintamieji yra statistiškai reikšmingai susiję bei kokia yra jų ryšio kryptis.

Siekiant patikrinti antrą hipotezę (H2), buvo taikyta moderacijos analizė, naudojant daugialypės regresijos modelį. Analizės metu buvo vertinama, ar neigiamos mintys moderuoja ryšį tarp psichopatijos bruožų išreikštumo ir smurto romantiniuose santykiuose apraiškų. Tam į regresijos modelį buvo įtraukti pagrindiniai kintamieji (psichopatijos bruožų išreikštumas ir neigiamos mintys) bei jų sąveika. Analizė atlikta naudojant JAMOVİ programos GAMLj modulį.

Trečiajai hipotezei (H3) patikrinti taip pat buvo naudojama moderacijos analizė, siekiant įvertinti, ar dažnas alkoholio vartojimas moderuoja psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose sąsają.

Ketvirtajai hipotezei (H4) įvertinti buvo taikyta daugybinė regresinė analizė, siekiant nustatyti ar psichopatijos bruožų išreikštumas, neigiamos mintys ir alkoholio vartojimas prognozuoja smurto apraiškas romantiniuose santykiuose. Į modelį buvo įtraukti visi trys nepriklausomi kintamieji, o priklausoma kintamasis buvo smurtas romantiniuose santykiuose. Buvo vertinamas bendras modelio tinkamumas R^2 , F statistika p reikšmė) bei standartizuoti regresijos koeficientai β ir jų reikšmingumas.

3. TYRIMO REZULTATAI

3.1. Aprašomoji statistika

Tyrime dalyvavo 203 respondentai. Prieš atliekant tolimesnes statistines analizes buvo apskaičiuoti pagrindinių tyrimo kintamųjų aprašomosios statistikos rodikliai: vidurkiai, standartiniai nuokrypiai, taip pat asimetrijos (*skewness*) ir eksceso (*kurtosis*) rodikliai.

Tyrimo kintamųjų aprašomoji statistika pateikta 1 lentelėje vyrų ir moterų imtims. Analizuojant duomenis matyti, kad visų kintamųjų reikšmės apima pakankamai platų intervalą, o standartiniai nuokrypiai rodo pakankamą duomenų sklaidą. Vyrų imtyje aukščiausias vidurkis nustatytas neigiamų minčių kintamajame ($M=3.0$; $SD=0.59$), o žemiausi – smurto romantiniuose santykiuose kintamajame ($M=1.97$; $SD=0.81$). Moterų imtyje vyrauja panaši tendencija – aukščiausias vidurkis nustatytas neigiamų minčių kintamajame ($M=3.0$; $SD=0.69$), o žemiausi – smurto romantiniuose santykiuose kintamajame ($M=1.89$; $SD=0.73$).

Asimetrijos rodikliai svyravo nuo -0.865 iki 0.603 vyrų imtyje, nuo -0.744 iki 0.845 moterų imtyje, o eksceso rodikliai nuo -1.232 iki 1.950 vyrų imtyje, nuo -0.860 iki 1.225 moterų imtyje. Kadangi šios reikšmės patenka į intervalą nuo -2 iki +2, galima teigti, kad kintamųjų pasiskirstymas yra pakankamai artimas normaliajam ir duomenys tinkami parametrinėms statistinėms analizėms.

1 lentelė. Tyrimo kintamųjų aprašomoji statistika

Lytis	Kintamasis	N	Min	Max	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	Asimetrija	Ekscesas
Vyrų	Alkoholio vartojimas	76	1.00	3.80	2.7066	.66680	-.865	.228
	Neigiamos mintys	76	1.07	4.47	3.0053	.59676	-.727	1.950
	Psichopatijos bruožai	76	1.47	3.40	2.5123	.39691	-.373	.221
	Smurtas romantiniuose santykiuose	76	1.00	3.62	1.9791	.81956	.603	-1.232
Moterų	Alkoholio vartojimas	127	1.00	3.90	2.1898	.61190	.104	-.063
	Neigiamos mintys	127	1.00	4.73	3.0100	.69941	-.744	1.225
	Psichopatijos bruožai	127	1.40	3.47	2.3780	.38692	.458	-.067
	Smurtas romantiniuose santykiuose	127	1.00	3.55	1.8917	.73933	.845	-.860

Ryšiams tarp pagrindinių tyrimo kintamųjų nustatyti buvo naudojama Pearson koreliacinė analizė. Shapiro–Wilk testas parodė statistiškai reikšmingus nukrypimus nuo normalumo ($p < .05$), tačiau atsižvelgiant į pakankamai didelę imtį ($N=203$) bei priimtinas asimetrijos ir eksceso reikšmes, buvo laikoma, kad duomenys yra tinkami parametriniams statistiniams metodams taikyti.

3.2. Psichopatijos bruožų išreikštumas ir smurtas romantiniuose santykiuose

Tikrinant pirmąją hipotezę, vyrų imtyje nustatyti statistiškai reikšmingi vidutinio stiprumo teigiami ryšiai tarp alkoholio vartojimo, neigiamų minčių ir smurto romantiniuose santykiuose (žr. 2 lentelę). Rezultatai rodo, kad didėjant alkoholio vartojimui dažnėja neigiamos mintys, o kartu didėja ir smurto apraiškos romantiniuose santykiuose. Taip pat pastebima, kad didesnis neigiamų minčių kiekis yra susijęs su didesniu smurtinio elgesio pasireiškimu.

Tuo tarpu statistiškai reikšmingų sąsajų tarp psichopatijos bruožų išreikštumo ir kitų tyrimo kintamųjų nenustatyta ($p > .05$).

2 lentelė. Koreliacijos tarp kintamųjų (vyrų imtis)

Kintamasis	1	2	3	4
1. Alkoholio vartojimas	-	.381**	-.020	.401**
2. Neigiamos mintys	-	-	-.137	.365**
3. Psichopatijos bruožai	-	-	-	-.051
4. Smurtas romantiniuose santykiuose	-	-	-	-

Pateikti Pearson koreliacijos koeficientai. * $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

Moterų imtyje taip pat nustatyti statistiškai reikšmingi teigiami vidutiniai ryšiai tarp alkoholio vartojimo ir neigiamų minčių bei tarp alkoholio vartojimo ir smurto romantiniuose santykiuose (žr. 3 lentelę).

Rezultatai parodė, kad ryšys tarp alkoholio vartojimo ir smurto romantiniuose santykiuose yra stiprus, tai rodo, kad dažnesnis alkoholio vartojimas yra susijęs su didesnėmis smurto apraiškomis romantiniuose santykiuose moterų imtyje.

Taip pat nustatytas silpnas statistiškai reikšmingas neigiamas ryšys tarp psichopatijos bruožų išreikštumo ir neigiamų minčių, rodantis, kad, didėjant psichopatijos bruožų išreikštumui, neigiamų minčių dažnumas mažėja, tačiau reikšmingų sąsajų su smurtu romantiniuose santykiuose nenustatyta.

3 lentelė. *Koreliacijos tarp kintamųjų (moterų imtis)*

Kintamasis	1	2	3	4
1. Alkoholio vartojimas	-	.314**	-.218	.627**
2. Neigiamos mintys	-	-	-.189*	.132
3. Psichopatijos bruožai	-	-	-	.168
4. Smurtas romantiniuose santykiuose	-	-	-	-

Pateikti Pearson koreliacijos koeficientai. * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

Siekiant įvertinti, ar vyrų ir moterų imtyse nustatytos koreliacijos skiriasi, buvo atlikta Fisher r-z transformacija. Nustatyta, kad ryšys tarp alkoholio vartojimo ir smurto romantiniuose santykiuose moterų imtyje yra statistiškai reikšmingai stipresnis, nei vyrų imtyje ($z = 2.11$; $p = 0.035$).

Psichopatijos bruožų išreikštumas statistiškai reikšmingai nesusijęs su smurtu romantiniuose santykiuose nei vyrų, nei moterų imtyse ($p > .05$), todėl pirmoji hipotezė nepasitvirtino.

3.3. Nuolat pasikartojančių neigiamų minčių ryšys su psichopatijos bruožų išreikštumu ir smurtu romantiniuose santykiuose

Siekiant patikrinti antrąją hipotezę, buvo atlikta moderacinė regresinė analizė, kurioje buvo vertinama, ar neigiamos mintys moderuoja ryšį tarp psichopatijos bruožų išreikštumo ir smurto romantiniuose santykiuose vyrų ir moterų imtyse. Gautas modelis, pavaizduotas 4 lentelėje, buvo statistiškai reikšmingas, ($F(3, 72) = 4.04$, $p = .010$), paaiškinantis 14.4% smurto romantiniuose

santykiuose variacijos ($R^2 = .144$; adj. $R^2 = .108$). Multikolinearumo problema nenustatyta, kadangi VIF reikšmės svyravo nuo 1.03 iki 1.29.

4 lentelė. *Modelio tinkamumo rodikliai (vyrų imtis)*

R^2	Adj. R^2	df	df (res)	F	p
0.144	0.108	3	72	4.04	.010

Analizuojant regresijos koeficientus vyrų imtyje nustatyta, kad psichopatijos bruožai nebuvo statistiškai reikšmingas smurto romantiniuose santykiuose prediktorius ($\beta = -.013$, $p = .909$). Tuo tarpu neigiamos mintys buvo statistiškai reikšmingai susijusios su smurtu ($\beta = .331$, $p = .006$). Tai rodo, kad didėjant neigiamų minčių kiekiui, didėja ir smurto apraiškos vyrų imtyje. Psichopatijos bruožų ir neigiamų minčių sąveikos efektas nebuvo statistiškai reikšmingas ($\beta = .091$, $p = .349$). Rezultatai nurodyti 5 lentelėje. Gauti rezultatai rodo, kad vyrų imtyje neigiamos mintys nemoderuoja ryšio tarp psichopatijos bruožų išreikštumo ir smurto romantiniuose santykiuose. Antroji hipotezė vyrų imtyje nepasitvirtino.

5 lentelė. *Modelio koeficientų įverčiai (vyrų imtis)*

Kintamieji	Įvertis	SE	95% Pasikliautinasis intervalas		β	df	t	p
			Apatinė riba	Viršutinė riba				
Konstanta	0.084	0.116	-0.147	0.316	0.012	72	0.725	.471
Psichopatijos bruožai	-0.013	0.117	-0.248	0.221	-0.013	72	-0.114	.909
Neigiamos mintys	0.390	0.137	0.118	0.663	0.331	72	2.853	.006
Psichopatijos bruožai *	0.107	0.114	-0.120	0.334	0.091	72	0.943	.349
Neigiamos mintys								

Moterų imtyje atlikta moderacinė regresinė analizė parodė, kad modelis yra statistiškai reikšmingas ($F(3, 123) = 3.45$, $p = .019$), tačiau paaiškinta variacijos dalis buvo nedidelė ($R^2 = .078$,

adj. $R^2 = -.055$), duomenys pavaizduoti 6 lentelėje. Multikolinearumo problema nenustatyta ($VIF = 1.04-1.06$).

6 lentelė. *Modelio tinkamumo rodikliai(moterų imtis)*

R^2	Adj. R^2	df	df (res)	F	p
0.078	0.055	3	123	3.45	.019

Analizuojant regresijos koeficientus moterų imtyje (7 lentelė) nustatyta, kad psichopatijos bruožai buvo statistiškai reikšmingas smurto romantiniuose santykiuose prediktorius ($\beta = .221, p = .015$). Neigiamos mintys nebuvo statistiškai reikšmingai susijusios su smurtu ($\beta = .139, p = .126$). Sąveikos efektas tarp psichopatijos bruožų ir neigiamų minčių nebuvo statistiškai reikšmingas ($\beta = .118, p = .093$).

Gauti rezultatai rodo, kad moterų imtyje neigiamos mintys nemoderuoja ryšio tarp psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose. Nors psichopatijos bruožai buvo reikšmingai susiję su smurtu, sąveikos efektas nebuvo statistiškai reikšmingas, todėl antroji hipotezė moterų imtyje taip pat nepasitvirtino.

7 lentelė. *Modelio koeficientų įverčiai (moterų imtis)*

Kintamieji	Įvertis	SE	95% Pasikliautinis intervalas		β	df	t	p
			Apatinė riba	Viršutinė riba				
Konstanta	-0.021	0.084	-0.187	0.145	0.022	123	-0.254	.800
Psichopatijos bruožai	0.216	0.087	0.044	0.389	0.221	123	2.478	.015
Neigiamos mintys	0.126	0.082	-0.036	0.288	0.139	123	1.539	.126
Psichopatijos bruožai * Neigiamos mintys	0.110	0.065	-0.018	0.238	0.118	123	1.695	.093

Apibendrinant rezultatus galima teigti, jog nei vyrų, nei moterų imtyje nebuvo nustatytas statistiškai reikšmingas neigiamų minčių moderacinis efektas ryšiui tarp psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose, todėl antroji hipotezė nepasitvirtino.

3.4. Alkoholio vartojimo ryšys su psichopatijos bruožais ir smurtu romantiniuose santykiuose

Vyrų imtyje atlikta moderacinė regresinė analizė parodė, kad modelis, pavaizduotas 8 lentelėje, buvo statistiškai reikšmingas ($F(3, 72) = 5.39, p < .002$), paaiškinantis 18.4 % smurto romantiniuose santykiuose variacijos ($R^2 = .184$; adj. $R^2 = .184$). Multikolinearumo problema nenustatyta ($VIF = 1.05-1.09$).

8 lentelė. *Modelio tinkamumo rodikliai (vyrų imtis)*

R^2	Adj. R^2	df	df (res)	F	p
0.184	0.184	3	72	5.39	.002

Siekiant patikrinti trečiąją hipotezę, buvo atlikta moderacinė regresinė analizė, kurioje vertinta, ar alkoholio vartojimas moderuoja ryšį tarp psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose moterų ir vyrų imtyje. Analizuojant regresijos koeficientus vyrų imtyje (9 lentelė) nustatyta, kad psichopatijos bruožai nebuvo statistiškai reikšmingas smurto romantiniuose santykiuose prediktorius ($\beta = -.013, t = -0.111, p = .912$), tačiau alkoholio vartojimas vyrų imtyje buvo reikšmingai susijęs su smurtu romantiniuose santykiuose. ($\beta = .401, t = 3.396, p = .001$).

9 lentelė. *Modelio koeficientų įverčiai (vyrų imtis)*

Kintamieji	Įvertis	SE	95% Pasikliautinasis intervalas		β	df	t	p
			Apatinė riba	Viršutinė riba				
Konstanta	0.074	0.113	-0.151	0.298	0.002	72	0.654	.515
Psichopatijos bruožai	-0.013	0.115	-0.243	0.217	-0.012	72	-0.111	.912
Alkoholio vartojimas	0.401	0.118	0.166	0.637	0.370	72	3.396	.001
Psichopatijos bruožai * Alkoholio vartojimas	0.138	0.102	-0.066	0.342	0.128	72	1.347	.182

Moterų imtyje atlikta moderacinė regresinė analizė parodė, kad modelis yra statistiškai reikšmingas ($F(3, 123) = 45.6, p < .001$), paaiškinantis 52.7 % smurto romantiniuose santykiuose variacijos ($R^2 = .527$; adj. $R^2 = .515$) (10 lentelė). Multikolinearumo problema nenustatyta ($VIF = 1.07-1.17$).

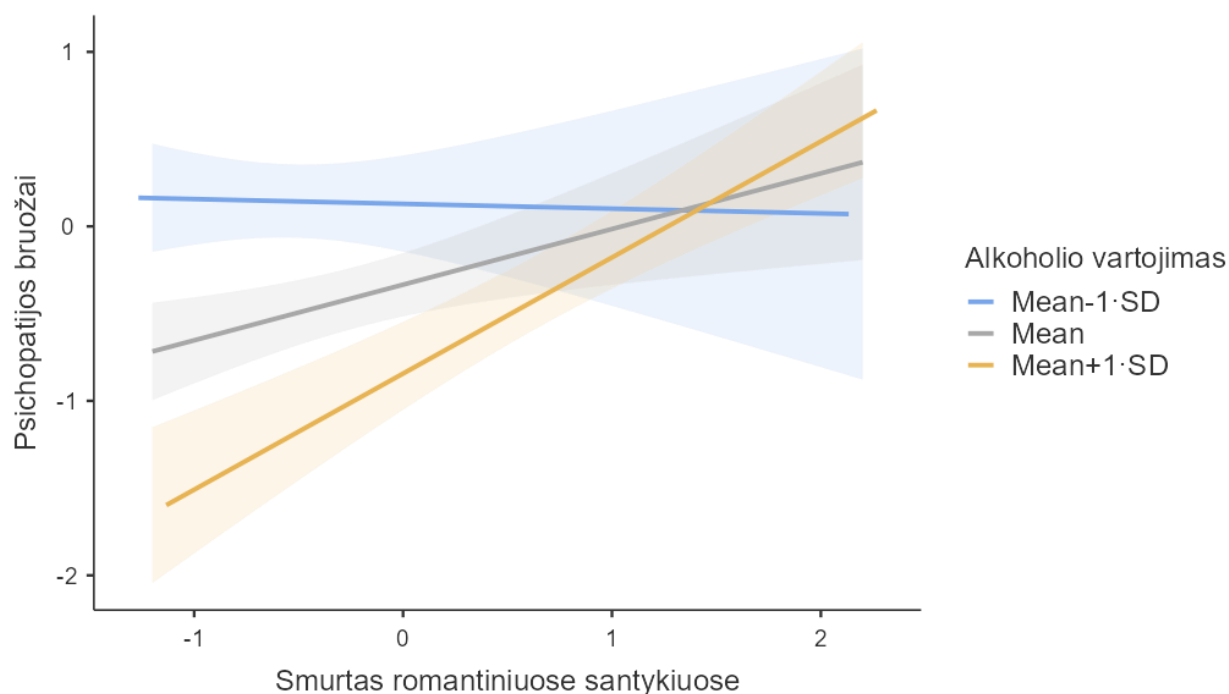
10 lentelė. *Modelio tinkamumo rodikliai (moterų imtis)*

R^2	Adj. R^2	df	df (res)	F	p
0.527	0.515	3	123	45.6	<.001

Analizuojant moterų imties regresijos koeficientus (11 lentelė) nustatyta, kad tiek psichopatijos bruožai ($\beta = .340, t = 5.402, p < .001$), tiek alkoholio vartojimas ($\beta = .670, t = 9.320, p < .001$) buvo statistiškai reikšmingi smurto romantiniuose santykiuose prediktoriai. Taip pat nustatytas statistiškai reikšmingas sąveikos efektas tarp psichopatijos bruožų išreikštumo ir alkoholio vartojimo moterų imtyje ($\beta = .211, t = 3.069, p = .003$), rodantis, kad alkoholio vartojimas moderuoja ryšį tarp psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose, o 1 pav. galima matyti ryšius tarp kintamųjų skirtinguose moderatoriaus lygiuose.

11 lentelė. *Modelio koeficientų įverčiai (moterų imtis)*

Kintamieji	Įvertis	SE	95% Pasikliautinis intervalas		β	df	t	p
			Apatinė riba	Viršutinė riba				
Konstanta	-0.002	0.061	-0.123	0.118	0.042	123	-0.038	.970
Psichopatijos os bruožai	0.340	0.063	0.216	0.465	0.347	123	5.402	<.001
Alkoholio vartojimas	0.670	0.072	0.528	0.812	0.628	123	9.328	<.001
Psichopatijos os bruožai * Alkoholio vartojimas	0.211	0.069	0.075	0.347	0.194	123	3.069	.003

1 pav. Paprastųjų nuolydžių grafikas

Tai reiškia, kad didėjant alkoholio vartojimui, ryšys tarp psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose stiprėja, jeigu alkoholio vartojimas yra vidutinis, ryšys tarp psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose yra reikšmingas, o esant žemam alkoholio vartojimui, ryšys tarp psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose yra nereikšmingas. (12 lentelė).

12 lentelė. *Paprastųjų kreivių analizė (moterų imtis)*

	SE	β	p
Žemas (-1SD)	0.171	-0.027	.873
Vidutinis	0.111	0.313	.005
Aukštas (+1SD)	0.107	0.653	<.001

Apibendrinant, moterų imtyje nustatytas statistiškai reikšmingas alkoholio vartojimo moderacinis efektas ryšiui tarp psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose, todėl trečioji hipotezė moterų imtyje pasitvirtino. Tuo tarpu vyrų imtyje reikšmingo sąveikos efekto nenustatyta, todėl trečioji hipotezė vyrų imtyje nepasitvirtino.

3.5. Psichopatijos bruožų išreikštumas, nuolat pasikartojančios neigiamos mintys ir alkoholio vartojimas prognozuojant smurtą romantiniuose santykiuose

Siekiant nustatyti, ar alkoholio vartojimas, neigiamos mintys ir psichopatijos bruožai prognozuoja smurto romantiniuose santykiuose apraiškas, buvo atlikta daugybinė regresinė analizė, kurioje priklausomas kintamasis buvo smurtas romantiniuose santykiuose.

Gautas modelis (13 lentelė) buvo statistiškai reikšmingas ($F(3, 72) = 6.54, p < .001$), paaiškinantis 21.4 % smurto romantiniuose santykiuose variacijos ($R^2 = .214$; adj. $R^2 = .181$). Multikolinearumo problema nenustatyta ($VIF = 1.02-1.19$).

13 lentelė. Modelio tinkamumo rodikliai (vyrų imtis)

R^2	Adj. R^2	df	df (res)	F	p
0.214	0.181	3	72	6.54	<.001

Analizuojant regresijos koeficientus (14 lentelė) nustatyta, kad psichopatijos bruožai nebuvo statistiškai reikšmingas smurto romantiniuose santykiuose prediktorius vyrų imtyje ($\beta = -.011, t = -0.102, p = .919$). Tuo tarpu neigiamos mintys ($\beta = .291, t = 2.163, p = .034$) ir alkoholio vartojimas ($\beta = .333, t = 2.717, p = .008$) buvo statistiškai reikšmingi teigiami smurto romantiniuose santykiuose prediktoriai. Tai reiškia, kad vyrų imtyje didesnis neigiamų minčių pasikartojimas ir dažnesnis alkoholio vartojimas yra susijęs su didesnėmis smurto apraiškomis romantiniuose santykiuose, tuo tarpu sąsaja su psichopatijos bruožais nenustatyta.

14 lentelė. Modelio koeficientų įverčiai (vyrų imtis)

Kintamieji	Įvertis	SE	95% Pasikliautinasis intervalas		β	df	t	p
			Apatinė riba	Viršutinė riba				
Konstanta	0.071	0.111	-0.149	0.291	-0.000	72	0.643	.522
Psichopatijos bruožai	-0.011	0.112	-0.234	0.212	-0.011	72	-0.102	.919
Neigiamos mintys	0.291	0.135	0.023	0.560	0.247	72	2.163	.034
Alkoholio vartojimas	0.333	0.123	0.089	0.578	0.307	72	2.717	.008

Moterų imtyje atlikta daugialypė regresinė analizė parodė, kad modelis yra statistiškai reikšmingas ($F(3, 123) = 39.6, p < .001$), paaiškinantis 49.1 % smurto romantiniuose santykiuose variacijos ($R^2 = .491$; adj. $R^2 = .479$), duomenys pateikti 15 lentelėje. Multikolinearumo problema nenustatyta ($VIF = 1.07-1.14$).

15 lentelė. *Modelio tinkamumo rodikliai (moterų imtis)*

R^2	Adj. R^2	df	df (res)	F	p
0.491	0.479	3	123	39.6	<.001

Analizuojant regresijos koeficientus (16 lentelė) nustatyta, kad psichopatijos bruožai buvo statistiškai reikšmingas smurto romantiniuose santykiuose prediktorius ($\beta = .310, t = 4.755, p < .001$), taip pat reikšmingas buvo ir alkoholio vartojimas ($\beta = .752, t = 10.252, p < .001$). Tuo tarpu neigiamos mintys nebuvo statistiškai reikšmingai susijusios su smurtu romantiniuose santykiuose ($\beta = -.027, t = -0.427, p = .670$). Tai rodo, kad moterų imtyje smurto apraiškas reikšmingai prognozuoja psichopatijos bruožų išreikštumas ir alkoholio vartojimas.

16 lentelė. *Modelio koeficientų įverčiai (moterų imtis)*

Kintamieji	Įvertis	SE	95% Pasikliautinis intervalas		β	df	t	p
			Apatinė riba	Viršutinė riba				
Konstanta	-0.043	0.062	-0.164	0.079	-0.000	123	-0.691	.491
Psichopatijos bruožai	0.310	0.065	0.181	0.439	0.316	123	4.755	<.001
Neigiamos mintys	-0.027	0.062	-0.149	0.096	-0.029	123	-0.427	.670
Alkoholio vartojimas	0.752	0.073	0.607	0.897	0.705	123	10.252	<.001

Apibendrinant, daugialypės analizės rezultatai parodė, jog vyrų imtyje smurtą romantiniuose santykiuose reikšmingai prognozuoja neigiamos mintys ir alkoholio vartojimas, moterų imtyje reikšmingais smurto romantiniuose santykiuose prediktoriais buvo psichopatijos bruožai ir alkoholio vartojimas. Taigi, ketvirtoji hipotezė pasitvirtino iš dalies, nes pagal lytį prediktorių reikšmingumas skyrėsi.

4. REZULTATŲ APTARIMAS

Tyrimo tikslas buvo ištirti psichopatijos bruožų išreikštumo, neigiamų minčių ir alkoholio vartojimo sąsajas su smurto apraiškomis romantiniuose santykiuose vyrų ir moterų imtyse. Taip pat buvo siekiama nustatyti, ar neigiamos mintys bei alkoholio vartojimas veikia ryšio tarp psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose stiprumą. Tyrimo rezultatai parodė, kad smurto romantiniuose santykiuose pasireiškimas yra daugialypis ir priklauso nuo skirtingų psichologinių bei elgesio veiksnių, kurie skiriasi tarp vyrų ir moterų.

Tyrimo rezultatai parodė, jog psichopatijos bruožų išreikštumas nėra tiesiogiai susijęs su smurtu romantiniuose santykiuose nei bendroje imtyje, nei atskirai analizuojant vyrų ir moterų imtis. Nors ankstesni tyrimai dažnai pabrėžia psichopatijos bruožų, tokių kaip impulsyvumas, empatijos stoka, manipuliatyvumas ar emocinis šaltumas, ryšį su agresyviu ir smurtiniu elgesiu (Patrick ir kt., 2009; Kosson, 2023), šiame tyrime toks ryšys nebuvo nustatytas. Tokie rezultatai iš dalies prieštarauja literatūroje pateikiamiems duomenims, tačiau gali būti paaiškinami keliomis priežastimis.

Pirmiausia, svarbu pažymėti, kad šiame tyrime dalyvavo bendrosios populiacijos asmenys, o ne klinikinė ar kriminalinė imtis. Ankstesni tyrimai rodo, kad stipresnės sąsajos tarp psichopatijos bruožų išreikštumo ir smurtinio elgesio dažniau nustatomos tarp asmenų, pasižyminčių ryškiais antisocialiais bruožais arba nusikalstamu elgesiu (Hare, 2008). Bendrojoje populiacijoje psichopatijos bruožai gali būti mažiau išreikšti ir nepasiekti tokio intensyvumo, kuris būtų susijęs su smurtiniu elgesiu romantiniuose santykiuose. Be to, psichopatijos raiška gali pasireikšti ne tik tiesioginiu fiziniu smurtu, bet ir subtiliomis kontrolės, manipuliacijos ar emocinio spaudimo formomis, kurios ne visada aiškiai identifikuojamos kaip smurtinis elgesys.

Tyrimo rezultatai parodė, jog neigiamos mintys buvo susijusios su smurtu romantiniuose santykiuose vyrų imtyje. Tai leidžia manyti, kad neigiami mąstymo modeliai gali turėti įtakos agresyvaus ar konfliktiško elgesio formavimuisi vyrų imtyje. Kognityvinės teorijos pabrėžia, kad žmogaus interpretacijos apie save, kitus žmones ir aplinką daro reikšmingą įtaką emocinėms reakcijoms bei elgesiui (Beck, 1976). Asmenys, kurie dažniau interpretuoja situacijas kaip priešiškas ar grėsmingas, gali būti labiau linkę į impulsyvias, agresyvias reakcijas konfliktuose. Šio tyrimo rezultatai sutampa su ankstesniais tyrimais, kuriuose nustatyta, kad neigiamos automatinės mintys ir kognityviniai iškraipymai yra susiję su didesniu emocinių reakcijų pasireiškimu, pykčiu ar agresyviu elgesiu (Sugiura ir kt., 2016). Galima daryti prielaidą, kad neigiamos mintys vyrų imtyje gali veikti kaip konfliktiškumą stiprinantis veiksnys, kuris didina smurto romantiniuose santykiuose riziką.

Tyrimo rezultatai, kurie rodo, kad neigiamos mintys buvo susijusios su smurtu romantiniuose santykiuose vyrų imtyje, o moterų imtyje jokių sąsajų nepastebėta, iš esmės atitinka ir kitų autorių atliktų tyrimų rezultatus. Pavyzdžiui, Archer (2000) metaanalizė atskleidė, kad vyrai dažniau pasižymi fizine agresija, tuo tarpu moterys dažniau naudoja netiesiogines agresijos formas, kurios gali būti mažiau susijusios su kognityviniais iškraipymais, tokiais kaip neigiamos mintys. Taip pat autoriai (Nolen-Hoeksema, 2012) pažymėjo, jog moterys dažniau patiria ir išreiškia emocijas internalizuotai (pvz. nerimas, depresyvumas), o vyrai tuo tarpu išreiškia emocijas eksternalizuotai (pvz. pyktis, agresija). Atsižvelgiant į šiuos duomenis, šio tyrimo rezultatų skirtumai tarp lyčių atitinka ankstesnius tyrimus.

Vis dėl to šiame tyrime neigiamos mintys nestiprino ryšio tarp psichopatijos bruožų išreikštumo ir smurto romantiniuose santykiuose. Tai rodo, kad neigiamų minčių poveikis nėra pakankamas pakeisti psichopatijos bruožų ir smurto ryšio stiprumą. Nors teoriškai buvo tikimasi, kad dažnesnės neigiamos mintys gali stiprinti psichopatijos bruožų poveikį agresyviai elgesiui, gauti rezultatai šios prielaidos nepatvirtino. Tokie rezultatai gali būti aiškinami tuo, kad neigiamos mintys labiau veikia kaip savarankiškas emocinio pažeidžiamumo veiksnys. Ankstesni tyrimai taip pat rodo, kad neigiamos mintys dažniau susijusios su emociniais sunkumais, depresyvumu, nerimu, tačiau jų ryšys su agresyviu elgesiu ne visuomet yra nuoseklus (Devynck ir kt., 2019). Tokie rezultatai rodo, kad smurtas romantiniuose santykiuose yra sudėtingas reiškinys, kurį lemia ne tik kognityviniai procesai, bet ir situaciniai, emociniai ir socialiniai veiksniai. Taip pat galima manyti, jog tokius rezultatus lėmė tai, jog imtis buvo ne klinikinė ir ne kriminalinė, o bendrosios populiacijos.

Vienas svarbiausių šio tyrimo rezultatų buvo nustatyta stipri alkoholio vartojimo sąsaja su smurtu romantiniuose santykiuose. Tiek vyrų, tiek moterų imtyje alkoholis buvo reikšmingai susijęs su didesnėmis smurto apraiškomis romantiniuose santykiuose. Šie rezultatai atitinka ankstesnių tyrimų išvadas, kurios rodo, kad alkoholio vartojimas yra vienas svarbiausių smurto artimoje aplinkoje rizikos veiksnių (Grant, 2016; Steele ir Josephs, 1990, Crane ir kt., 2016). Literatūroje pabrėžiama, kad alkoholis mažina savikontrolę, silpnina gebėjimą adekvačiai vertinti situacijas, didina impulsyvumą. Ankstesni tyrimai taip pat rodo, kad alkoholis gali stiprinti jau egzistuojančius asmenybės bruožus ar emocinius sunkumus, todėl jo poveikis smurtiniam elgesiui gali būti ypač ryškus tarp asmenų, kurie pasižymi didesniu impulsyvumu (Monnery ir kt., 2023).

Moterų imtyje nustatytas stipresnis ryšys tarp alkoholio vartojimo ir smurto romantiniuose santykiuose gali būti paaiškinamas emocinio reguliavimo sunkumais bei didesniu emocinių reakcijų intensyvumu. Kai kurie autoriai teigia, kad moterų agresyvus elgesys romantiniuose santykiuose dažniau pasireiškia kaip emocinio atsako forma susijusi su santykių nestabilumu, emociniu stresu ir

tarpasmeniniais konfliktais (Capaldi ir kt., 2012). Tai leidžia manyti, kad moterų imtyje alkoholio vartojimo ir smurto sąsaja gali būti ypatingai jautri. Nestabilūs ar konfliktiški santykiai gali veikti kaip papildomas streso šaltinis, kuris sustiprina emocijų reaktyvumą, o alkoholis tokiose situacijose gali sumažinti kognityvinę kontrolę ir padidinti impulsyvių, situaciškai nulemtų reakcijų tikimybę. Tokiu atveju, agresyvus elgesys gali būti ne planuotas, o momentinis emocinės įtampos išraiškos rezultatas, atsirandantis esant didesniai santykių pažeidžiamumui. Kitaip tariant, kai santykiai yra nestabilūs (daug pykčių, nesaugumo, nežinomybės), moterims gali būti lengviau „užsipliekti“, o jeigu tuo metu vartojamas alkoholis, jis sumažina savikontrolę.

Tyrime taip pat nustatyta, kad alkoholio vartojimas moderuoja ryšį tarp psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose moterų imtyje, vyrų imtyje to nebuvo nustatyta. Tai leidžia manyti, kad moterų imtyje alkoholis gali stiprinti tam tikrų asmenybės bruožų poveikį smurtiniam elgesiui. Nors literatūroje dažniau analizuojamas vyrų smurtas romantiniuose santykiuose, vis daugiau tyrimų pabrėžia, kad moterų smurtinio elgesio priežastys gali skirtis nuo vyrų (Capaldi ir kt., 2012).

Šio tyrimo rezultatai taip pat rodo, jog moterų smurtas romantiniuose santykiuose reikalauja daugiau dėmesio. Ankstesni tyrimai rodo, kad moterų smurtinis elgesys dažniau susijęs su emociniu reaktyvumu, santykių konfliktiškumu ir emociniu nestabilumu, o vyrų smurtas dažniau siejamas su dominavimo ir kontrolės motyvais (Capaldi ir k., 2012). Atsižvelgiant į tai, jog moderacija nustatyta tik moterų imtyje, galima suprasti, jog psichopatijos bruožų ir smurto ryšys moterų imtyje nėra stabilus ar „automatinis“, o labiau priklauso nuo situacijos. Tokiu atveju, alkoholio vartojimas tarpa svarbus veiksnys, nes jis sumažina savikontrolę, o ne visuomet pasireiškiantys psichopatijos bruožai išryškėja. Galima manyti, jog vyrų imtyje psichopatijos bruožai visada būna daugiau ar mažiau išreikšti, nepriklausomai nuo situacijos, todėl alkoholio vartojimas vyrų imtyje nedaro tokios įtakos.

Žvelgiant į rezultatus vyrų imtyje, galima daryti prielaidą, jog vyrų imtyje psichopatijos bruožai gali būti labiau stabiliai susiję su smurtiniu elgesiu ir mažiau priklausomi nuo situacinių veiksnių, tokių kaip alkoholio vartojimas. Kitaip tariant, vyrų smurtinis elgesys romantiniuose santykiuose gali būti labiau paremtas stabiliais elgesio modeliais, kuriais impulsyvumas, žemesnis empatijos lygis ir kiti psichopatijos bruožai veikia kaip pastovūs veiksniai, todėl alkoholio vartojimo poveikis žymiai nekeičia jau egzistuojančio ryšio stiprumo.

Taip pat tyrime nustatyta, kad alkoholio vartojimas yra susijęs su dažnesnėmis neigiamomis mintimis. Kuo dažniau dalyviai vartojo alkoholį, tuo dažniau jie patyrė neigiamų automatinį minčių. Tai gali rodyti, kad dažnesnis alkoholio vartojimas yra susijęs su didesniu emociniu pažeidžiamumu ir neigiamais mąstymo modeliais. Ankstesni tyrimai rodo, kad alkoholis neretai naudojamas kaip emocijų

reguliacijos būdas, siekiant sumažinti stresą (Mollahmetoglu, 2022). Ilgainiui toks elgesys gali dar labiau sustiprinti neigiamą emocinę būseną ir prisidėti prie destruktivių modelių formavimosi.

Gauti rezultatai leidžia manyti, kad alkoholis šiame tyrime veikė ne tik kaip savarankiškas rizikos veiksnys, bet ir kaip veiksnys, galintis susitirpinti psichologinių sunkumų poveikį. Tai atitinka ir ankstesnius tyrimus, kuriuose pabrėžiama, kad žalingas alkoholio vartojimas dažnai susijęs su emociniais sunkumais, padidėjusiu impulsyvumu bei didesne agresyvaus elgesio tikimybe (Grant, 2016).

Regresinės analizės rezultatai parodė, jog psichopatijos bruožų išreikštumas, neigiamos mintys ir alkoholio vartojimas kartu paaiškina tik dalį smurto romantiniuose santykiuose. Socialiniuose moksluose žmogaus elgesį dažniausiai lemia daug skirtingų biologinių, psichologinių ir socialinių veiksnių, todėl net ir dalinis paaiškinamas poveikis yra reikšmingas. Gauti rezultatai leidžia manyti, kad smurtas romantiniuose santykiuose yra daugialypis reiškinys, o minėti rizikos veiksniai yra svarbūs nagrinėjant smurtą romantiniuose santykiuose.

Apibendrinant galima teigti, kad šiame tyrime didžiausią ryšį su smurto romantiniuose santykiuose apraiškomis turėjo alkoholio vartojimas. Tai rodo, kad alkoholio vartojimas gali būti svarbus rizikos veiksnys analizuojant smurtinio elgesio atsiradimą romantiniuose santykiuose. Tuo tarpu psichopatijos bruožai šiame tyrime nebuvo tiesiogiai susiję su smurtu, o neigiamos mintys buvo reikšmingos tik dalinai. Gauti rezultatai leidžia geriau suprasti smurto romantiniuose santykiuose rizikos veiksnius bei parodo, kad šio reiškinio analizėje svarbu vertinti ne pavienius kintamuosius, o jų tarpusavio sąveiką bei galimus lyčių skirtumus.

4.1. Tyrimo ribotumai ir gairės ateities tyrimams

Vertinant šio tyrimo rezultatus, svarbu atsižvelgti į tam tikrus metodologinius ir kitus ribotumus, kurie galėjo turėti įtakos rezultatams bei gautų išvadų interpretacijai.

Pirmiausia, tyrime buvo naudota patogioji imtis, surinkta per socialinius tinklus, todėl gauti rezultatai negali būti laikomi reprezentatyviais visai populiacijai. Tokia imtis gali būti laikoma šališka, nes joje dažniau dalyvauja tam tikrų sociodemografinių grupių asmenys (pvz. jaunesni, dažniau aktyvūs internete), o tai gali riboti rezultatų apibendrinimą. Ateities tyrimuose būtų tikslinga naudoti didesnes ir reprezentatyvesnes imtis, leidžiančias tiksliau atspindėti skirtingų visuomenės grupių ypatumus.

Antra, šiame tyrime buvo taikytas skerspjūvio (angl. *cross-sectional*) dizainas, kuris leidžia nustatyti tik kintamųjų sąsajas, tačiau neleidžia daryti tvirtų priežastinių išvadų. Nors buvo nustatyti ryšiai tarp alkoholio vartojimo, neigiamų minčių ir smurto romantiniuose santykiuose, negalima vienareikšmiškai teigti, kad vienas veiksnys sukelia kitą. Ateities tyrimuose rekomenduojama atlikti

longitudinius tyrimus, kurie leistų stebėti šių kintamųjų pokyčius laikui bėgant ir geriau suprasti priežastingumą.

Trečia, tyrime naudoti savęs vertinimo klausimynai gali būti susiję su socialinio pageidaujamo šališkumu. Tiriamieji gali būti linkę nepakankamai tiksliai vertinti savo agresyvų, smurtinį elgesį, alkoholio vartojimą, ypač kalbant apie tokias temas, kaip smurtas romantiniuose santykiuose. Tai gali lemti duomenų iškraipymą ir silpnesnius ryšius tarp kintamųjų, negu jie iš tikrųjų yra. Ateities tyrimuose būtų naudinga derinti savęs vertinimo metodus su kitais duomenų rinkimo būdais, pavyzdžiui, partnerio vertinimu ar kitais objektyviais elgesio rodikliais.

Ketvirta, nors tyrime buvo analizuojami labai svarbūs rizikos veiksniai, smurtas romantiniuose santykiuose yra daugialypis reiškinys, kurį gali lemti ir kiti kintamieji, pavyzdžiui vaikystės traumos, prisirišimo stilius, konfliktų sprendimo strategijos. Ateities tyrimuose rekomenduojama plėsti analizuojamų kintamųjų aspektą.

Penkta, tyrimo rezultatai parodė tam tikrus lyčių skirtumus, tačiau šie skirtumai nebuvo nuodugniai analizuojami platesniame socialiniame kontekste. Ateities tyrimuose būtų naudinga detaliau nagrinėti, kaip socialinės normos ar lyčių vaidmenys gali paveikti smurto pasireiškimą romantiniuose santykiuose bei jo ryšius su kitais psichologiniais kintamaisiais.

Šešta, moderacijos analizės rezultatai parodė, kad neigiamos mintys nemoderavo psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose ryšio, o alkoholio vartojimas moderavo šį ryšį tik moterų imtyje. Vis dėl to dėl riboto imties dydžio ir galimo statistinės galios trūkumo šie rezultatai turėtų būti vertinami atsargiai. Ateities tyrimuose rekomenduojama vertinti didesnes imtis, siekiant tiksliau įvertinti sąveikos efektus ir galimus lyčių skirtumus.

Galiausiai, nors tyrime nustatyta, kad alkoholio vartojimas yra stipriausias smurto romantiniuose santykiuose prediktorius, svarbu toliau tirti šio kintamojo mechanizmus. Ateities tyrimuose būtų naudinga analizuoti ne tik alkoholio vartojimo dažnumą ir intensyvumą, bet ir jo motyvus, kontekstą, kuriame alkoholis vartojamas.

Apibendrinant galima teigti, kad tyrimas prisideda prie geresnio smurto romantiniuose santykiuose supratimo, tačiau kartu atskleidžia poreikį tolimesniems, metodologiškai platesniems tyrimams, kurie leistų ir toliau analizuoti šio sudėtingo reiškinio prigimtį ir rizikos veiksnius.

5. IŠVADOS

1. Psichopatijos bruožų išreikštumas nėra susijęs su smurtu romantiniuose santykiuose nei bendroje imtyje, nei tarp vyrų ir moterų.
2. Neigiamos mintys nemoderuoja ryšio tarp psichopatijos bruožų išreikštumo ir smurto romantiniuose santykiuose nei vyrų, nei moterų imtyje.
3. Alkoholio vartojimas yra susijęs su stipresniu psichopatijos bruožų ir smurto ryšiu tik moterų imtyje, tačiau tokia tendencija nepastebėta vyrų imtyje.
4. Alkoholio vartojimas yra svarbus veiksnys, susijęs su smurtu romantiniuose santykiuose tiek vyrų, tiek moterų imtyse. Taip pat nustatyta, kad neigiamos mintys yra susijusios su smurtu vyrų imtyje, o psichopatijos bruožų reikšmė priklauso nuo lyties.

6. REKOMENDACIJOS

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais, galima pateikti keletą praktinių ir teorinių rekomendacijų, kurios skirtos tiek psichologinės pagalbos specialistams, tiek tolimesniems moksliniams tyrimams.

1. Atsižvelgiant į tai, kad alkoholio vartojimas buvo stipriausiai su smurto romantiniuose santykiuose apraiškomis susijęs veiksnys, rekomenduojama skirti ypatingą dėmesį alkoholio vartojimo prevencijai ir mažinimui. Psichologai, socialiniai darbuotojai bei kiti specialistai, dirbantys su poromis ar individualiais klientais, turėtų įvertinti alkoholio vartojimo įpročius kaip vieną ir galimų rizikos veiksnių. Intervencinės programos, orientuotos į savikontrolės stiprinimą, emocijų reguliavimą ir sveikų įveikos strategijų ugdymą, galėtų padėti sumažinti smurtinio elgesio tikimybę romantiniuose santykiuose. Taip pat svarbu integruoti psichoedukacines programas, kurios didintų asmenų sąmoningumą apie alkoholio poveikį elgesiui, ypač konfliktinėse situacijose.
2. Nors psichopatijos bruožų išreikštumas šiame tyrime neparodė tiesioginio ryšio su smurtu romantiniuose santykiuose, atsižvelgiant į apžvelgtą literatūrą, jie vis tiek išlieka svarbūs vertinant asmens tarpasmeninių santykių ypatumus, todėl rekomenduojama specialistams atkreipti dėmesį į tokius bruožus, kaip impulsyvumas, manipuliatyvumas, empatijos stoka, ypatingai dirbant su klientais, patiriančiais santykiu konfliktus. Net jei šie bruožai tiesiogiai neprognozuoja smurto romantiniuose santykiuose, jie gali turėti netiesioginį poveikį per kitus veiksnys, tokius kaip emocijų reguliavimas ar konfliktų sprendimo strategijos.
3. Atsižvelgiant į tai, kad neigiamos mintys buvo reikšmingas prediktorius vyrų imtyje, rekomenduojama didesnę dėmesį skirti kognityvinėms intervencijoms dirbant su klientais. Pavyzdžiui, kognityvinė elgesio terapija galėtų būti veiksminga priemonė mažinant neigiamus automatinius mąstymo modelius, kurie gali skatinti agresyvų ar impulsyvų elgesį. Specialistai turėtų padėti klientams atpažinti kognityvinius iškraipymus, keisti disfunkcines mintis bei ugdyti adaptyvius situacijų interpretavimo būdus. Tyrimas parodė, jog tai ypač svarbu vyrų grupėje, kur nustatytas ryšys tarp neigiamų minčių ir smurto apraiškų.
4. Nustatyti lyčių skirtumai rodo, kad smurto romantiniuose santykiuose mechanizmai skiriasi tarp vyrų ir moterų, todėl rekomenduojama kuriant intervencines programas atsižvelgti į lyčiai būdingus rizikos veiksnys. Pavyzdžiui, atsižvelgiant į tyrimo rezultatus galima teigti, jog didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas moterų alkoholio vartojimo ir asmenybės bruožų sąveikai, o vyrų atveju didesnis dėmesys galėtų būti skiriamas kognityviniams procesams ir

neigiamų minčių valdymui. Tokiu būdu intervencijos galėtų būti labiau individualizuotos bei efektyvesnės.

5. Atsižvelgiant į tai, jog tyrime nebuvo nustatytas reikšmingas psichopatijos bruožų ir smurto romantiniuose santykiuose ryšys, rekomenduojama ateities tyrimuose įtraukti specifines rizikos grupes, tokias kaip klinikinė ar kriminalinė imtis. Tikėtina, kad tokiose imtyse psichopatijos bruožų išreikštumas būtų stipresnis ir jų ryšys su smurtiniu elgesiu galimai būtų stipresnis. Tai leistų geriau suprasti šio konstrukto vaidmenį smurto dinamikoje.
6. Ateities tyrimuose rekomenduojama įtraukti papildomus kintamuosius, pavyzdžiui vaikystės traumas, santykių kokybę, prisirišimo stilius, konflikto sprendimo būdai ar emocinis intelektas. Kadangi šiame tyrime paaiškinta apie 29 procentai smurto variacijos, galima daryti prielaidą, kad egzistuoja kiti reikšmingi veiksniai.
7. Taip pat rekomenduojama atlikti longitudinalinius tyrimus, kurie leistų suprasti priežastinius ryšius tarp kintamųjų. Šiame tyrime naudotas skerspjūvio dizainas leidžia tik nustatyti sąsajas, tačiau neleidžia daryti tvirtų išvadų apie priežastinius mechanizmus. Longitudiniai tyrimai padėtų suprasti, kaip laikui bėgant keičiasi alkoholio vartojimas, mąstymo modeliai ir smurtinis elgesys santykiuose.
8. Galiausiai, rekomenduojama ir toliau plėtoti modelius, nagrinėjančius kelių veiksnių sąsajas. Šio tyrimo rezultatai parodė, jog smurto romantiniuose santykiuose prognozavimas yra daugialypis procesas, todėl svarbu analizuoti ne tik atskirus veiksnius, bet ir jų tarpusavio sąveikas. Tai leistų suprasti smurto atsiradimo priežastis ir kurti efektyvesnes prevencijos bei intervencijos priemonės.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Abdalla-Filho E., Völlm B. (2020). Does every psychopath have an antisocial personality disorder?. *Brazilian Journal of Psychiatry*, 42, 241-242;
2. American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.);
3. Andrews D. A., Bonta J. (2010). *The psychology of criminal conduct*. Routledge;
4. Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 126(5), 651–680. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.126.5.651>;
5. Azagba S., Shan L., Qeadan F., Wolfson M. (2021). Unemployment rate, opioids misuse and other substance abuse: Quasi-experimental evidence from treatment admissions data. *BMC psychiatry*, 21(1), 1-9;
6. Bacioğlu S. D., Kocabiyik O. O. (2020). *The Roles of Value Preferences and Cognitive Emotion Regulation Strategies on Prediction of Dating Violence*. 7 (1), 96-107;
7. Bazinet A., Carniell T. N., Abracen J., Looman J., Valliant P. M. (2022). The contribution of psychopathic traits and substance use in the prediction of recidivism of sexual offenders. *International journal of law and psychiatry*, 81, 101779;
8. Beck, A. T. (1976). Cognitive therapy and the emotional disorders. International Universities Press. <https://psycnet.apa.org/record/1976-28306-000>;
9. Bellot A., Izal M., Montorio I. (2022). The role of women's resources in the prediction of intimate partner violence revictimization by the same or different aggressors. *Frontiers in psychology*, 13, 1014683;
10. Boduszek D., Debowska A., Sherretts N., Willmott D., Boulton M., Kielkiewicz K., Hyland P. (2021). Are prisoners more psychopathic than non-forensic populations? Profiling psychopathic traits among prisoners, community adults, university students, and adolescents. *Deviant Behavior*, 42(2), 232-244;
11. Borkovec T. D., Newman M. G. (1998). Worry and generalized anxiety disorder. *Comprehensive clinical psychology*, 6, 439-459;
12. Brown A., Bulanda A. (2022). *Cognitive and emotional predictors of intimate partner violence: The role of repetitive negative thinking*. Violence and Victims;
13. Burtăverde V., Chraif M., Aniței M., Mihăilă T. (2016). The incremental validity of the dark triad in predicting driving aggression. *Accident Analysis & Prevention*, 96, 1-11;

14. Bushman B. J., Cooper H. M. (1990). Effects of alcohol on human aggression: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 107(3), 341-354;
15. Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner Abuse*, 3(2), 231–280. <https://doi.org/10.1891/1946-6560.3.2.231>;
16. Carton H., Egan V. (2017). *The dark triad and intimate partner violence*. *Personality and Individual Differences*, 105, 84-88;
17. Cleckley H. (1988). *The mask of sanity: An attempt to clarify some issues about the so called psychopathic personality*. (5th ed.). St. Louis, MO: Mosby;
18. Cooke D. J., Michie C., Hart S. D., Patrick C. (2006). Facets of clinical psychopathy. *Handbook of psychopathy*, 91-106;
19. Crane, C. A., Hawes, S. W., & Weinberger, A. H. (2016). Intimate partner violence victimization and alcohol use disorders. *Drug and Alcohol Dependence*, 161, 230–238. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2016.02.009>;
20. Cunha O., Gonçalves R. A., Pinto R. (2018). *Psychopathic traits and intimate partner violence: The role of aggression and jealousy*. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(17), 2664-2687;
21. Davis L., ir kt. (2021). *The impact of alcohol intervention programs on intimate partner violence: Evidence from US studies*. *Addiction and Health Policy*;
22. Dawel A., O’Kearney R., McKone E., Palermo R. (2019). *Not just lack of empathy: Affective psychopathy predicts utilitarian moral judgement*. *Personality and Individual Differences*, 146, 137-144;
23. Deak J. D., Johnson E. C. (2021). Genetics of substance use disorders: a review. *Psychological medicine*, 51(13), 2189-2200;
24. DeLisi M., Bouffard J. A., Miller H. A. (2022). Another look at the self-control vs. psychopathy debate: a study assessing sexual aggression, aggression, and substance abuse. *American journal of criminal justice*, 47(1), 23-40;
25. Devynck F., Kornacka M., Sgard F., Douilliez C. (2017). Repetitive thinking in alcohol-dependent patients. *Substance Use & Misuse*, 52(1), 108-118;
26. Devynck F., Rousseau A., Romo L. (2019). Does repetitive negative thinking influence alcohol use? A systematic review of the literature. *Frontiers in psychology*, 10, 1482;

27. Devries K. M., Child J. C., Bacchus L. J., Mak J., Falder G., Graham K., Heise L. (2014). Intimate partner violence victimization and alcohol consumption in women: A systematic review and meta-analysis. *Addiction*, 109(3), 379-391;
28. Dhingra K., Boduszek D. (2013). Psychopathy and criminal behaviour: a psychosocial research perspective. *Journal of criminal psychology*, 3(2), 83-107;
29. Dworkin E. R., Wanklyn S., Stasiewicz P. R., Coffey S. F. (2018). PTSD symptom presentation among people with alcohol and drug use disorders: Comparisons by substance of abuse. *Addictive behaviors*, 76, 188-194;
30. Ehring T., Watkins, E. R. (2008). Repetitive negative thinking as a transdiagnostic process. *International journal of cognitive therapy*, 1(3), 192-205;
31. Ehring T., Zetsche U., Weidacker K., Wahl K., Schönfeld S., Ehlers A. (2011). *The Perseverative Thinking Questionnaire (PTQ): Validation of a content-independent measure of repetitive negative thinking*. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 42(2), 225-232;
32. Ewald D. R., Strack R. W., Orsini M. M. (2019). Rethinking addiction. *Global Pediatric Health*, 6, 2333794X18821943;
33. Fals-Stewart W., Golden J. A., Kashdan T. (2003). The effects of alcohol use on aggression in intimate relationships: A longitudinal study of men and women. *Journal of Family Violence*, 18(1), 1-9;
34. Feldhaus K. M., Koziol-McLain J., Amsbury H. L., Norton I. M., Lowenstein S. R., Abbott J. T. (1997). *Accuracy of 3 brief screening questions for detecting partner violence in the emergency department*. *JAMA*, 277(17), 1357-1361;
35. Feldman M., Boyer B., Kumar V. K., Prout M. (2011). Personality, drug preference, drug use, and drug availability. *Journal of Drug Education*, 41(1), 45-63;
36. Fytas N. G., Theodorakis P. E. (2013). Molecular dynamics simulations of single-component bottle-brush polymers with flexible backbones under poor solvent conditions. *Journal of Physics: Condensed Matter*, 25(28), 285105;
37. Frick P. J., Ray J. V., Thornton L. C., Kahn R. E. (2014). Can callous-unemotional traits enhance the understanding, diagnosis, and treatment of serious conduct problems in children and adolescents? A comprehensive review. *Psychological bulletin*, 140(1), 1;
38. Frick P. J., Viding E. (2009). Antisocial behavior from a developmental psychopathology perspective. *Development and psychopathology*, 21(4), 1111-1131;

39. Frick P. J., White S. F. (2008). Research review: The importance of callous-unemotional traits for developmental models of aggressive and antisocial behavior. *Journal of child psychology and psychiatry*, 49(4), 359-375;
40. Galván S. T., Flores-López M., Romero-Sanchiz P., Requena-Ocaña N., Porras-Perales O., Nogueira-Arjona R., de Fonseca F. R. (2021). Plasma concentrations of granulocyte colony-stimulating factor (G-CSF) in patients with substance use disorders and comorbid major depressive disorder. *Scientific Reports*, 11(1), 13629;
41. Giancola P. R. (2002). Alcohol-related aggression during the college years. *Journal of Studies on Alcohol*, 63(1), 12-19;
42. Gómez-Coronado N., Sethi R., Bortolasci C. C., Arancini L., Berk M., Dodd S. (2018). A review of the neurobiological underpinning of comorbid substance use and mood disorders. *Journal of affective disorders*, 241, 388-401;
43. Grann M., Wedin I. (2002). Risk factors for recidivism among spousal assault and spousal homicide offenders. *Psychology, Crime & Law*, 8(1), 5–23;
44. Gregson J., Tang M., Ndembi N., Hamers R. L., Rhe S. Y., Marconi, V. C., Gupta R. K. (2016). Global epidemiology of drug resistance after failure of WHO recommended first-line regimens for adult HIV-1 infection: a multicentre retrospective cohort study. *The Lancet infectious diseases*, 16(5), 565-575;
45. Grynberg D., de Timary P., Philippot P., D'hondt F., Briane Y., Devynck F., Maurage P. (2016). Abstract and concrete repetitive thinking modes in alcohol-dependence. *Journal of addictive diseases*, 35(4), 238-243;
46. Guerra R. C., White B. A. (2017). Psychopathy and functions of aggression in emerging adulthood: Moderation by anger rumination and gender. *Journal of psychopathology and behavioral assessment*, 39, 35-45;
47. Hamonniere T., Laqueille X., Vorspan F., Dereux A., Illel K., Varescon I. (2020). Toward a better understanding of the influence of repetitive negative thinking in alcohol use disorder: An examination of moderation effect of metacognitive beliefs and gender. *Addictive Behaviors*, 111, 106561;
48. Hare R. D., Neumann C. S. (2008). Psychopathy as a Clinical and Empirical Construct. *Annual Review of Clinical Psychology*, 4(1), 217–246;

49. Hartnet D., Carr A., Hamilton E., O'Reilly G. (2017). The effectiveness of functional family therapy for adolescent behavioral and substance misuse problems: A meta-analysis. *Family Process*, 56(3), 607-619;
50. Harvey A. G., Watkins E., Mansell W. (2004). *Cognitive behavioural processes across psychological disorders: A transdiagnostic approach to research and treatment*. Oxford University Press, USA;
51. Heatherton T. F., Baumeister R. F. (1991). Binge eating as escape from self-awareness. *Psychological bulletin*, 110(1), 86;
52. Higienos institutas. (2022). Lietuvos sveikatos rodiklių informacinė sistema. Žiūrėta: 2023 m. gruodžio 15 d. Prieiga per internetą: <http://sic.hi.lt/html/srs.htm>;
53. Hopley A. A., Brunelle C. (2012). Personality mediators of psychopathy and substance dependence in male offenders. *Addictive Behaviors*, 37(8), 947-955;
54. Hull D. L. (1981). Philosophy and biology. *La philosophie contemporaine/Contemporary philosophy: Chroniques nouvelles/A new survey*, 281-316;
55. Hummel K. V., Trautmann S., Venz J., Thomas S., Schäfer J. (2021). Repetitive negative thinking: transdiagnostic correlate and risk factor for mental disorders? A proof-of-concept study in German soldiers before and after deployment to Afghanistan. *BMC psychology*, 9(1), 1-13;
56. Huss M. T., Langhinrichsen-Rohling J. (2000). *Identification of the psychopathic batterer: The clinical, legal, and policy implications*. *Aggression and Violent Behavior*, 5(4), 403-422.
57. Jacobson N. S., Gottman J. M. (1998). *When men batter women: New insights into ending abusive relationships*. Simon & Schuster;
58. Jellinek E. M. (1960). *The disease concept of alcoholism*. Hillhouse Press;
59. Joffe R., Bukšnytė-Marmienė L. (2014). Abuse in adult intimate relationships in Lithuania and it's influence on subjectively perceived health. *Procedia – social and behavioral sciences*, 159, 584-588;
60. Johnson K., Campbell A. (2021). *Alcohol and domestic violence: A systematic review of causal mechanisms*. Journal of Violence Research;
61. Kiefer F., Frischknecht U. (2020). Addressing the associated conditions of drug and alcohol abuse. *The Wiley International Handbook on Psychopathic Disorders and the Law*, 957-975;
62. Kosson D., (2023). Toxic relationships: the experiences and effects of psychopathy in romantic relationships. *Aftermath: Surviving Psychopathy Foundation*;
63. Kosson, D. S. (2023). Psychopathy and violent behavior. *Annual Review of Clinical Psychology*;

64. Kramer M. P., Peterson R., Willis E. A., Leary A. V., Magri T., Cora J. L., Dvorak R. D. (2022). Psychopathy and protective behavioral strategies: PBS mediates the relationships between primary and secondary psychopathy and alcohol consumption and problems. *Psychiatry*, 85(3), 293-307;
65. Kramer M. P., Stevenson B. L., Dvorak R. D. (2017). Primary psychopathy and alcohol pathology in college students: The role of protective behavioral strategies. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 43(6), 719-726;
66. Larsson G., ir kt. (2022). *Substance use and intimate partner violence in Scandinavian contexts: A longitudinal analysis*. Scandinavian Journal of Criminology;
67. Leedom L. J. (2017). *Psychopathy and intimate partner violence*. In C. J. Patrick (Ed.), *Handbook of psychopathy* (2nd ed., pp. 607-624). The Guilford Press;
68. Linnér R., Mallard T. T., Barr P. B., Sanchez-Roige S., Madole J. W., Driver M. N., Dick D. M. (2021). Multivariate analysis of 1.5 million people identifies genetic associations with traits related to self-regulation and addiction. *Nature neuroscience*, 24(10), 1367-1376;
69. Mager K. L., Bresin K., Verona E. (2014). *Gender, psychopathy factors, and intimate partner violence*. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 5(3), 257-267;
70. Maloney S. J. (2019). The Relationship Between Asymmetry and Athletic Performance: A Critical Review. *J Strength Cond Res*, 33(9), 2579-2593;
71. Mansueto G., Martino F., Palmieri S., Scaini S., Ruggiero G. M., Sassaroli S., Caselli G. (2019). Desire thinking across addictive behaviours: A systematic review and meta-analysis. *Addictive behaviors*, 98, 106018;
72. Mariz C., Cruz O. S., Moreira D. (2022). The influence of environmental and genetic factors on the development of psychopathy: A systematic review. *Aggression and violent behavior*, 62, 101715;
73. Mollahmetoglu, O. M. (2022). Alcohol use and repetitive negative thinking;
74. Monterege S., Tsagkalidou A., Cuijpers P., Spinhoven P. (2020). The effects of different types of treatment for anxiety on repetitive negative thinking: A meta-analysis. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 27(2), e12316;
75. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas (2023). Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas Lietuvoje 2004 – 2021 metais (pataisyta versija). Vilnius. Paimta iš

<https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/alkoholio%20vartojimas%20gps%20PS%20pataisyta%2002-24.pdf>;

76. Nolen-Hoeksema S., Harrell Z. A. (2002). Rumination, depression, and alcohol use: Tests of gender differences. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 16(4), 391-403;
77. Nolen-Hoeksema S., Morrow J. (1993). Effects of rumination and distraction on naturally occurring depressed mood. *Cognition & emotion*, 7(6), 561-570;
78. Nolen-Hoeksema S., Watkins E. R. (2011). A heuristic for developing transdiagnostic models of psychopathology: Explaining multifinality and divergent trajectories. *Perspectives on psychological science*, 6(6), 589-609;
79. Nolen-Hoeksema S., Wisco B. E., Lyubomirsky S. (2008). Rethinking rumination. *Perspectives on psychological science*, 3(5), 400-424;
80. O'Connell D., Marcus D. K. (2019). *Psychopathic personality traits predict severe intimate partner violence*. *Personality and Individual Differences*, 139, 248-252;
81. Ogloff J. R., Campbell R. E., Shepherd S. M. (2016). Disentangling psychopathy from antisocial personality disorder: An Australian analysis. *Journal of Forensic Psychology Practice*, 16(3), 198-215;
82. Okano M., Langille J., Walsh Z. (2016). Psychopathy, alcohol use, and intimate partner violence: Evidence from two samples. *Law and Human Behavior*, 40(5), 517;
83. Palmieri S., Mansueto G., Scaini S., Caselli G., Sapuppo W., Spada M. M., Ruggiero G. M. (2021). Repetitive negative thinking and eating disorders: a meta-analysis of the role of worry and rumination. *Journal of clinical medicine*, 10(11), 2448;
84. Pardini D., Frick P. J. (2013). Multiple developmental pathways to conduct disorder: Current conceptualizations and clinical implications. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 22(1), 20;
85. Patrick C. J., Fowles D. C., Krueger R. F. (2009). Triarchic conceptualization of psychopathy: Developmental origins of disinhibition, boldness, and meanness. *Development and psychopathology*, 21(3), 913-938;
86. Patrick C. J., Fowles D. C., Krueger R. F. (2009). Triarchic conceptualization of psychopathy. *Development and Psychopathology*, 21(3), 913-938;
87. Peterson L. T., ir kt. (2020). *Intervening on repetitive negative thinking to prevent intimate partner violence: A therapeutic approach*. *Journal of Counseling Psychology*;

88. Petersson J., Strand S., Selenius H. (2016). *Risk factors for intimate partner violence among offenders with psychopathic traits*. Journal of Family Violence, 31(6), 701-711;
89. Phillips J., Vandenbroek A. (2014). Domestic violence in Australia: issues and policy challenges, *Research Paper Series*, 15-16;
90. Rehm J., Shield K. D. (2019). Global burden of disease and the impact of mental and addictive disorders. *Current psychiatry reports*, 21, 1-7;
91. Robertson E. L., Walker T. M., Frick P. J. (2020). *Intimate partner violence perpetration and psychopathy: A comprehensive review*. European Psychologist, 25(2), 134-145;
92. Robertson E. L., Walker T. M., Paul J. F. (2020). *Intimate partner violence perpetration and psychopathy: A comprehensive review*. Psychology European Psychologist, 25(2), 134–145;
93. Sanz-García A., Gesteira C., Sanz J., García-Vera M. P. (2021). Prevalence of psychopathy in the general adult population: A systematic review and meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 12, 3278;
94. Satchell L. P., Johnson H. L., Hudson C. A., Harper C. A. (2020). Dispositional disinhibition and alcohol use disorders: Personality, risk appraisal and problematic alcohol consumption. *Substance Use & Misuse*, 55(2), 209-217;
95. Saunders E. C., Moore S. K., Gardner T., Farkas S., Marsch L. A., McLeman B., McNeel J. (2019). Screening for substance use in rural primary care: a qualitative study of providers and patients. *Journal of General Internal Medicine*, 34, 2824-2832;
96. Saunders J. B., Aasland O. G., Babor T. F., de la Fuente J. R., Grant, M. (1993). *Development of the Alcohol Use Disorders Identification Test (AUDIT): WHO collaborative project on early detection of persons with harmful alcohol consumption-II*. Addiction, 88(6), 791-804;
97. Segerstrom S. C., Tsa J. C., Alden L. E., Craske M. G. (2000). Worry and rumination: Repetitive thought as a concomitant and predictor of negative mood. *Cognitive therapy and Research*, 24, 671-688;
98. Sellbom M., Phillips T. R., Anestis J. C., Lilienfeld S. O. (2013). *Construct validity of the Triarchic Psychopathy Measure in a forensic sample*. Psychological Assessment, 25(3), 1011-1018;
99. Smith J. P., Book S. W. (2010). Comorbidity of generalized anxiety disorder and alcohol use disorders among individuals seeking outpatient substance abuse treatment. *Addictive behaviors*, 35(1), 42-45;

100. Smith J. (2023). *Alcohol consumption and intimate partner violence: A review of the literature*. Journal of Social and Clinical Psychology;
101. Snowden R. J., Smith C., Gray N. S. (2017). Risk taking and the triarchic model of psychopathy. *Journal of clinical and experimental neuropsychology*, 39(10), 988-1001;
102. Somma A., Borroni S., Drislane L. E., Patrick C. J., Fossati A. (2019). Modeling the structure of the triarchic psychopathy measure: Conceptual, empirical, and analytic considerations. *Journal of personality disorders*, 33(4), 470-496;
103. Spada M. M., Caselli G., Nikčević A. V., Wells A. (2015). Metacognition in addictive behaviors. *Addictive behaviors*, 44, 9-15;
104. Stark E. (2007) *Coercive control: how men entrap women in personal life*. Oxford University Press.
105. Steele C. M., Josephs R. A. (1990). Alcohol myopia: Its prized and dangerous effects. *American psychologist*, 45(8), 921;
106. Stöber J., Borkovec T. D. (2002). Reduced concreteness of worry in generalized anxiety disorder: Findings from a therapy study. *Cognitive Therapy and Research*, 26, 89-96;
107. Stolzenburg S., Tessmer C., Corrigan P. W., Böttge M., Freitag S., Schäfer I., Schomerus G. (2018). Childhood trauma and self-stigma of alcohol dependence: Applying the progressive model of self-stigma. *Stigma and Health*, 3(4), 417;
108. Straus M. A., Hamby S. L., Boney-McCoy S., Sugarman D. B. (1996). *The revised Conflict Tactics Scales (CTS2): Development and preliminary psychometric data*. Journal of Family Issues, 17(3), 283-316.
109. Sugiura Y., Sugiura T., Nouchi R. (2016). Cognitive distortions and aggression. *Psychological reports*, 119(2), 374-394;
110. Sugiura T., Sugiura Y. (2016). Relationships between refraining from catastrophic thinking, repetitive negative thinking, and psychological distress. *Psychological reports*, 119(2), 374-394;
111. Swogger M. T., Walsh Z., Kosson D. S., Cashman-Brown S., Caine E. D. (2007). *Psychopathy, PTSD, and emotional abuse in intimate partner violence*. Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 15(2), 107-131;
112. Šablevičius M. (2020). Taxonomic classification of mental disorders. *EPA*, 2022, 30th.;

113. Tellez-Monnery K., Berghoff C. R., McDermott M. J. (2023). Investigating the effects of emotion dysregulation and repetitive negative thinking on alcohol hangover anxiety and depression. *Addictive Behaviors*, 140, 107619;
114. Testa M. (2004). Alcohol use and the perpetration of domestic violence: A longitudinal analysis. *Journal of Family Violence*, 19(3), 129-135.
115. Thomson N. D. (2020). An exploratory study of female psychopathy and drug-related violent crime. *Journal of interpersonal violence*, 35(3-4), 794-808;
116. Toneatto T. (1995). The regulation of cognitive states: A cognitive model of psychoactive substance abuse. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 9(2), 93-104;
117. Valantiejiene S., Merfeldaitė O., Klanienė I., Petruškevičiūtė A., Prakapas R., Valantiejus G., Šimaitis A. (2018). Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programa mokinių tėvams: metodinės rekomendacijos, mokyklų ir globos įstaigų vadovams, pedagogams, specialistams;
118. van Oort J., Tendolkar I., Collard R., Geurts D. E., Vrijzen J. N., Duyser F. A. van Eijndhoven P. F. (2022). Neural correlates of repetitive negative thinking: Dimensional evidence across the psychopathological continuum. *Frontiers in Psychiatry*, 13, 915316;
119. Volkow N. D., Michaelides M., Baler R. (2019). The neuroscience of drug reward and addiction. *Physiological reviews*, 99(4), 2115-2140;
120. Waller R., Hicks B. M. (2019). Trajectories of alcohol and marijuana use among primary versus secondary psychopathy variants within an adjudicated adolescent male sample. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 10(1), 87;
121. Wolff J. C., Ollendick T. H. (2010). Conduct problems in youth: Phenomenology, classification, and epidemiology. *Clinical handbook of assessing and treating conduct problems in youth*, 3-20;
122. Wong C. H. (2023). *Repetitive negative thinking and intimate partner violence: A cross-sectional study*. *Journal of Interpersonal Violence*;
123. World Health Organisation (2023). No level of alcohol consumption is safe for our health. Retrieved from <https://www.who.int/europe/news/item/04-01-2023-no-level-of-alcohol-consumption-is-safe-for-our-health>;
124. World Health Organization (2018). Global Status Report on Alcohol and Health. Geneva. Retrieved from <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565639>;

125. World Health Organization (2021). Violence. Retrieved from <https://www.emro.who.int/violence-injuries-disabilities/violence/>;
126. Zagaria A., Ballesio A., Vacca M., Lombardo C. (2023). Repetitive negative thinking as a central node between psychopathological domains: A network analysis. *International Journal of Cognitive Therapy*, 16(2), 143-160;
127. Zhu J., Exner-Cortens D., Dobson K., Wells L., Noel M., Madigan S. (2024). Adverse childhood experiences and intimate partner violence: A meta-analysis. *Development and psychopathology*, 36(2), 929-943.

SANTRAUKA

Paulėkaitė, G. (2026) PSICHOPATIJOS BRUOŽŲ, NEIGIAMŲ MINČIŲ IR ALKOHOLIO VARTOJIMO SĄSAJOS SU SMURTU ROMANTINIUOSE SANTYKIUOSE (magistro baigiamasis darbas). Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas

Šio darbo tikslas – ištirti psichopatijos bruožų išreikštumo, neigiamų minčių ir alkoholio vartojimo su smurto apraiškomis romantiniuose santykiuose bei įvertinti šių veiksnių prognozuojamąją galią. Tyrimo imtį sudarė 203 asmenys, atrinkti naudojant patogiosios imties metodą. Duomenys buvo renkami internetinės apklausos būdu, kurios nuoroda buvo platinama socialiniuose tinkluose. Tyrimo dalyvavo vyrai ir moterys, turintys ar turėję romantinių santykių patirties. Tyrimo dalyviai pagal amžių buvo pasiskirstę nuo 18 iki 35 metų amžiaus, didžiausią dalį sudarė 27 metų amžiaus dalyviai (28,6 %), ($M=27,63$; $SD=3,77$).

Tyrimo metodika. Buvo sudaryta anketa, kurią sudarė penkios pagrindinės dalys: 1) Socialdemografiniai duomenys; 2) AUDIT (angl. *Alcohol Use Disorders Identification Test*, Saunders et al., 1993); 3) Pasikartojančių neigiamų minčių klausimynas (angl. *Perseverative Thinking Questionnaire (PTQ)*, Ehring et al, 2008); 4) TriPM-SF (angl. *The Triarchic Psychopathy Measure, Short version*, Sellbom et al., 2013) 5) Smurto romantiniuose santykiuose klausimynas.

Tyrimo rezultatai parodė, kad alkoholio vartojimas yra statistiškai reikšmingai susijęs su smurto romantiniuose santykiuose apraiškomis. Taip pat nustatyta reikšminga sąsaja tarp alkoholio vartojimo ir neigiamų minčių pasireiškimo. Psichopatijos bruožų išreikštumas nebuvo reikšmingai susijęs su smurtu bendroje imtyje, tačiau moterų grupėje nustatyta reikšminga sąsaja. Neigiamos mintys prognozavo smurtą romantiniuose santykiuose tik vyrų imtyje. Moderacijos analizė parodė, kad neigiamos mintys nemoderuoja psichopatijos ir smurto romantiniuose santykiuose ryšio, o alkoholio vartojimas moderuoja šį ryšį tik moterų imtyje. Regresinė analizė parodė, kad psichopatijos bruožai, neigiamos mintys ir alkoholio vartojimas kartu paaiškina apie 28,6 % smurto romantiniuose santykiuose.

Raktiniai žodžiai: psichopatija, neigiamos mintys, alkoholio vartojimas, smurtas romantiniuose santykiuose.

SUMMARY

Paulėkaitė, G. (2026) THE ROLE OF PSYCHOPATHIC TRAITS, NEGATIVE COGNITIONS AND ALCOHOL USE IN INTIMATE PARTNER VIOLENCE (Master's thesis). Vilnius: Mykolas Riomeris University

The aim of this study was to examine the relationship between psychopathy traits, negative thinking and alcohol use in relation to intimate partner violence, as well as to evaluate their predictive power. The sample consisted of 20 participants recruited using a convenience sampling method. Data were collected through an online survey distributed via social media. Participants included men and women who had current or previous experience in romantic relationships. Participants age ranged from 18 to 35 years, with the largest proportion consisting of 27-year-olds (28,6 %), ($M=27,63$; $SD=3,77$).

Methodology. The questionnaire consisted of five main parts: 1) Social demographic information; 2) Alcohol Use Disorders Identification Test (Saunders et al., 1993); 3). Perseverative Thinking Questionnaire (PTQ) (Ehring et al, 2008); 4) The Triarchic Psychopathy Measure, Short version (Sellbom et al., 2013) 5) Intimate partner violence assessment.

The results revealed that alcohol use was significantly associated with intimate partner violence. A significant relationship between alcohol use and negative thinking was also found. Psychopathy traits were not significantly associated with violence in the overall sample, however, they were a significant predictor in the female group. Negative thinking predicted violence only in the male group. Moderation analysis showed that negative thinking, did not moderate this relationship between psychopathy and violence, while alcohol only in the male group. Moderation analysis showed that negative thinking did not moderate the relationship between psychopathy and intimate partner violence, while alcohol use moderated this relationship only in female group. Multiple regression analysis indicated that psychopathy traits, negative thinking and alcohol use together explained approximately 28,6 % of the variance in intimate partner violence.

Keywords: psychopathy, negative thinking, alcohol use, intimate partner violence.